

De regels van het Italiaans

Tweede, verbeterde druk © 2018 Dr. Martin Nuij

Uitgegeven via Limburger.nl/mijnboek

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks de aan de samenstelling van de tekst bestede zorg kan noch de redactie noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

De Regels van het Italiaans

Praktische Italiaanse Grammatica

Voorwoord

De regels van het Italiaans vormt een zeer complete grammatica van de Italiaanse taal. Het behandelt uitvoerig de regels die je in acht moet nemen bij het vertalen van Nederlands gesproken en geschreven zinnen naar het Italiaans. Als zodanig is het een *contrastieve grammatica* die de verschillen in de zinsbouw beschrijft tussen Nederlands en Italiaans. Voor het in kaart brengen van deze verschillen heb ik, naast het volgen van het grammatica- en schrijfonderwijs Italiaans aan enkele Nederlandse universiteiten, een grondige studie gemaakt van de beschikbare Italiaanstalige grammatica's, aangevuld met Nederlands-, Duits-, Engels-, Frans- en Spaanstalige grammatica's Italiaans (zie de lijst van geraadpleegde literatuur). Lang niet altijd bleken de grammatici eensluidend in de door hen geformuleerde grammaticale regels. Zo trof ik, om maar een enkel voorbeeld te noemen, uiteenlopende standpunten aan over de situaties, waarin het gebruik van de beknopte bijzin in de infinitief (**Sono sicuro di averlo visto**) verplicht is en de volledige bijzin (**Sono sicuro che l'ho visto**) niet is toegestaan. In al deze gevallen moest ik door kleine praktijkonderzoekjes de aange troffen standpunten verifiëren. Meestal resulteerde dit in genuanceerdere formuleringen van de betreffende regels in mijn boek, en soms vond ik onvoldoende bewijsgrond voor de formulering van een duidelijke regel. Heel verwonderlijk is dit niet, want het Italiaans als standaardtaal is een relatief jonge taal, die het nog vaak moet afleggen tegen de nog bloeiende regionale dialecten. Illustratief is de titel van een boekje dat ik tijdens mijn studie Italiaans aantrof, waarin de samensteller (E. Landoni 1999) door bevraging van schrijvers, journalisten en grammatici onderzoek doet naar de onzekerheden van de Italiaanse taal: **Grammatica italiana: lavori in corso. Aggiornamenti sulle regole incerte della nostra lingua.**

Het moest ondanks zijn compleetheid een *praktische Italiaanse grammatica* worden. Geen wetenschappelijke verhandelingen, geen voortdurende bronvermeldingen, gewoon een zo kort en bondig mogelijke uitleg van de grammaticale regels. De uitleg gebeurt dan ook in eenvoudige taal. Taalkundige termen worden zoveel mogelijk vermeden. Waar dergelijke termen in dit boek worden gebruikt, dienen ze hoofdzakelijk als kapstok voor de indeling van de leerstof, zoals die zichtbaar wordt in de titels van de hoofdstukken. De daarin gebruikte terminologie is traditioneel en sluit aan bij wat de meeste mensen op de basisschool en middelbare school hebben geleerd. Voor de werkwoordstijden en –wijzen is gebruik gemaakt van de Italiaanse terminologie.

Nu blijft het uitleggen van taalregels altijd abstract ook al heb ik geprobeerd zo duidelijk mogelijk te zijn. Het zijn de voorbeeldzinnen die een regel pas echt duidelijk maken en deze zijn dan ook steeds in grote getale toegevoegd. Bovendien heb ik steeds zo eenvoudig mogelijke zinnen genomen en bijvoorbeeld

geen zinnen uit literaire werken, zoals wel in sommige grammatica's gebeurt. De indeling van het boek in *Deel A De woordsoorten*, *Deel B De enkelvoudige zin* en *Deel C De complexe zin* laat een opbouw naar complexiteit zien. De *woordsoorten* (met als meest basale elementen het lidwoord, het zelfstandig naamwoord en het werkwoord) vormen de bouwstenen voor de *enkelvoudige zin*, waarmee we bij het spreken en schrijven van eenvoudig en toch verzorgd Italiaans in de meeste situaties kunnen volstaan. De apotheose vormt de *complexe zin* met hoofdzin en bijzin, die we moeten beheersen om ons te kunnen wagen aan het schrijven van een Italiaanse tekst van enige allure.

De auteur

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Lijst van gebruikte afkortingen en tekens	17
Deel A De woordsoorten (morfologie)	19
1 Lidwoord	21
1.1 Vormen van het lidwoord	21
1.1.1 Bepaald en onbepaald lidwoord	21
1.1.2 Delend lidwoord	23
1.2 Wel of geen lidwoord: verschillen tussen Italiaans en Nederlands	24
1.2.1 Bepaald of onbepaald lidwoord in het Italiaans, niet in het Nederlands	24
1.2.2 Bepaald of onbepaald lidwoord in het Nederlands, niet in het Italiaans	33
1.2.3 Bepaald lidwoord in het Italiaans, onbepaald lidwoord in het Nederlands	37
1.3 Gebruik van het delend lidwoord	39
2 Zelfstandig naamwoord	43
2.1 Het geslacht	43
2.1.1 Herkenbaarheid van het geslacht van zelfstandige naamwoorden voor zaken aan de uitgang van het woord	43
2.1.2 Overeenkomst tussen grammaticaal geslacht en sekse bij zelfstandige naamwoorden voor mensen en dieren	45
2.1.3 Identieke woorden met verschillende betekenis bij verschillend geslacht	49
2.1.4 Het geslacht van namen	51
2.1.5 Het grammaticale geslacht van beroepen	52
2.2 Aantal	53
2.2.1 Vorming van het meervoud	53
2.2.2 Verandering in de spelling bij de meervoudsvorming	55
2.2.3 Afwijkende meervouden	57
2.2.4 Meervoud in het Italiaans maar enkelvoud in het Nederlands, en omgekeerd	61
2.2.5 Verschillende betekenis bij enkelvoud en meervoud	64
2.3 Samengestelde zelfstandige naamwoorden	64
2.3.1 Vorming van samengestelde zelfstandige woorden	64
2.3.2 Meervoudsvorming bij samengestelde zelfstandige naamwoorden	67

3	Werkwoord	69
	3.1 Indeling van de werkwoorden naar uitgang en overzicht van tijden en wijzen	69
	3.2 Indicativo presente	71
	3.2.1 De regelmatige werkwoorden	71
	3.2.2 Verandering in de spelling of de klank	73
	3.2.3 De onregelmatige werkwoorden	74
	3.3 Congiuntivo presente	76
	3.4 Imperativo	78
	3.5 Indicativo imperfetto	83
	3.6 Congiuntivo imperfetto	84
	3.7 Deelwoord, passato prossimo en trapassato prossimo	85
	3.7.1 Tegenwoordig deelwoord	85
	3.7.2 Verleden deelwoord	87
	3.7.3 Uitgangsverandering van het verleden deelwoord	91
	3.8 Passato remoto en trapassato remoto	95
	3.9 Futuro	99
	3.9.1 Futuro semplice	99
	3.9.2 Futuro anteriore	101
	3.10 Condizionale	101
	3.11 Gerundio	102
	3.12 Infinito	104
	3.13 Lijdende vorm	104
	3.13.1 Van de bedrijvende naar de lijdende vorm	104
	3.13.2 Andare, rimanere en finire als hulpwerkwoorden van een pseudo-lijdende vorm	107
	3.13.3 Pseudo-passieve constructies met vedere/sentire en fare/lasciare	110
4	Bijvoeglijk naamwoord	112
	4.1 Vorm en functie	112
	4.2 Verbuiging	113
	4.2.1 Algemene regels	113
	4.2.2 Verandering in de spelling bij de verbuiging	116
	4.2.3 Bijvoeglijke naamwoorden met afwijkende verbuiging	117
	4.2.4 Verbuiging van samengestelde bijvoeglijke naamwoorden	119
	4.2.5 Verbuiging bij meerdere bijvoeglijke of zelfstandige naamwoorden	120
	4.3 Plaats van het bijvoeglijk naamwoord: vóór of achter het zelfstandig naamwoord?	123
	4.3.1 Plaats bij onderscheidende versus beschrijvende rol van het bijvoeglijk naamwoord	123

4.3.2	Verschil in betekenis bij plaatsing vóór of na het zelfstandig naamwoord	128
4.3.3	De plaats van bijvoeglijke naamwoorden met een dubbelganger uit een andere grammaticale categorie	132
4.3.4	Plaatsing bij meerdere bijvoeglijke naamwoorden	133
4.3.5	Andere dan semantische invloeden op de plaats van het bijvoeglijke naamwoord	136
4.4	Trappen van vergelijking	138
4.4.1	Vergrotende en verkleinende trap	138
4.4.2	Gelijkheid	140
4.4.3	Overtreffende trap	144
4.4.4	Absoluut overtreffende trap	146
4.4.5	Onregelmatige vormen van de trappen van vergelijking	151
4.4.6	De vertaling van het voegwoord ‘dan’ bij de vergrotende/verkleinende trap	155
5	Voorzetsels in voorzetselbepalingen en voorzetselvoorwerpen	158
5.1	Voorzetselvormen	158
5.2	Eenlettergrepige voorzetsels	158
5.2.1	Overzicht	158
5.2.2	Samentrekking met het bepaald lidwoord	160
5.2.3	Geen eenduidige Nederlandse betekenis	161
5.2.4	Eenlettergrepige voorzetsels in bepalingen van plaats	163
5.2.5	Voorzetsel in het Italiaans maar niet in het Nederlands	166
5.2.6	Voorzetsel in het Nederlands maar niet in het Italiaans	171
5.3	Meerlettergrepige voorzetsels	172
5.3.1	Overzicht	172
5.3.2	Eenduidige Nederlandse betekenis	175
5.4	Samengestelde voorzetsels	179
5.4.1	Overzicht	179
5.4.2	Eenduidige Nederlandse betekenis	180
5.5	Voorzetseluitdrukkingen	182
6	Bijwoord	184
6.1	Functie van het bijwoord	184
6.2	Vorm	185
6.3	Bijwoord of bijvoeglijk naamwoord?	192
6.4	Trappen van vergelijking	193
7	Telwoorden	197
7.1	Hoofdtelwoorden	197
7.2	Rangtelwoorden	199

7.3 De klok	202
7.4 Bijzondere vormen van telwoorden	203
7.5 Opmerkelijke gevallen van gebruik van telwoorden	206
8 Bezittelijk voornaamwoord	209
8.1 Bijvoeglijk gebruikte bezittelijke voornaamwoorden	209
8.1.1 Vormen	209
8.1.2 Bepaald lidwoord bij het bijvoeglijk gebruikte bezittelijk voornaamwoord	210
8.1.3 Plaats vóór of achter het zelfstandig naamwoord	213
8.1.4 ‘Een vriend <i>van mij</i> ’	215
8.1.5 Plaats van het bezittelijk voornaamwoord naast andere determinanten van het zelfstandig naamwoord	216
8.2 Zelfstandig gebruikte bezittelijke voornaamwoorden	218
8.2.1 ‘Dat is van mij’; ‘die van mij (de mijne)’	218
8.2.2 Bezittelijk voornaamwoorden met erin opgesloten zelfstandig naamwoord	219
8.3 Het bezittelijk voornaamwoord proprio	220
8.4 Het bezittelijk voornaamwoord altrui	222
8.5 Bezittelijk voornaamwoord in het Nederlands maar niet in het Italiaans	223
9 Aanwijzend voornaamwoord	227
9.1 Questo en quello	227
9.2 Ciò	231
9.3 Tale, simile en così	231
9.4 Stesso	233
9.5 Codesto, colui en costui	235
9.6 Aanwijzend voornaamwoord in het Nederlands maar niet in het Italiaans, of omgekeerd	235
10 Onbepaald voornaamwoord	238
10.1 Overzicht	238
10.2 Altro	239
10.3 Certo	243
10.4 Chiunque	245
10.5 Molto, parecchio, poco, tanto en troppo	245
10.6 Ogni, ognuno en ciascuno	247
10.7 Qualche en alcuno	248
10.8 Qualcosa, qualcuno en uno	250
10.9 Qualsiasi en qualunque	253
10.10 Tale	255
10.11 Tutto	256

11	Vraagwoorden	260
11.1	Overzicht	260
11.2	Che cosa? Chi?	260
11.3	Che? Quale?	262
11.4	Quanto? als vragend voornaamwoord	265
11.5	Quanto? als vragend bijwoord en come?	265
11.6	Dove? Quando? Perché?	267
11.7	Meer uitdrukking geven aan vraagwoorden	268
11.8	De vertaling van wat! in uitroepen	269
12	Ontkennende woorden	272
12.1	Overzicht	272
12.2	No en non	273
12.3	Nessuno en niente/nulla	275
12.4	Neanche, nemmeno, neppure	279
12.5	Mica	280
12.6	Non che; (non) se non	282
12.7	Né	283
12.8	'Helemaal niet' en 'niet helemaal'	284
12.9	Pleonastisch gebruik van non	285
13	Betrekkelijk voornaamwoord	287
13.1	Inleiding	287
13.2	'De man die...'; 'Het meisje dat...'	287
13.3	'De agent waarmee (met wie)...'	290
13.4	'De mensen van wie de huizen (wier huizen) ...'	293
13.5	Degene(n) die (Wie)	294
13.6	Wat	296
13.7	Che als alleskunner	297
14	Persoonlijk voornaamwoord	299
14.1	Persoonlijk voornaamwoord als onderwerp	299
14.1.1	Onderwerpsvormen	299
14.1.2	Gebruik van de onderwerpsvormen	301
14.2	Persoonlijk voornaamwoord als voorwerp	307
14.2.1	Vormen voor het lijdend voorwerp	307
14.2.2	Vormen voor het meewerkend voorwerp	309
14.2.3	Gebruik van de onbeklemtoonde voorwerpsvormen	311
14.2.4	Gebruik van de beklemtoonde voorwerpsvormen	316
14.2.5	Meewerkende voorwerpsvorm in het Italiaans maar niet in het Nederlands, en omgekeerd	317
14.3	Wederkerend voornaamwoord	318

14.3.1 Onbeklemtoonde vormen	318
14.3.2 Beklemtoonde vormen	320
14.3.3 Gebruik van het onbeklemtoond wederkerend voornaamwoord	321
14.3.4 Gebruik van het beklemtoond wederkerend voornaamwoord	322
14.3.5 De vertaling van ‘elkaar’	324
14.4 Combinaties van onbeklemtoonde voornaamwoorden	325
14.5 Persoonlijke voornaamwoorden in werkwoordelijke uitdrukkingen	327
15 Er, ervan, erin etc. (ci en ne)	329
15.1 ‘Er is’ en ‘er zijn’ (c’è en ci sono)	329
15.2 ‘Er’ als plaatsaanduiding	330
15.3 ‘Ik heb er nog tien’ (kwantitatief ‘er’)	333
15.4 Ci en ne als vervangers van voorzetselgroepen	336
15.5 Combinaties van ci en ne met andere onbeklemtoonde voornaamwoorden	340
15.6 Gevallen waarin ‘er’ niet vertaald wordt	343
15.7 Ci/ne voor ‘het’ en lo/la voor ‘er’	345
15.8 Ne voor het bezittelijk voornaamwoord en het bezittelijk voornaamwoord voor ‘ervan’	346
15.9 Pleonastisch gebruik van ci en ne	347
15.10 Ci en ne in werkwoordelijke uitdrukkingen	348
16 Het voornaamwoord ‘men’ (si)	351
16.1 Si impersonale en si passivante	351
16.2 Plaats van si (men)	356
16.3 Uitgangsverandering van verleden deelwoord en naamwoordelijk deel van het gezegde	359
16.4 Andere vertalingen van ‘men’ dan si	3611
16.5 Si impersonale als onderwerp van de lijdende vorm	363
16.6 Si impersonale en si passivante als alternatief voor de lijdende vorm	363
17 Achtervoegsels	365
17.1 Functie	365
17.2 Vormen	365
17.3 Verandering in de spelling	367
17.4 Betekenis die achtervoegsels aan een woord toevoegen	368
17.5 Gebruik van achtervoegsels	373
17.6 Achtervoegsels bij werkwoorden	375

Deel B De enkelvoudige zin (la frase semplice)	377
18 De opbouw van de enkelvoudige zin	379
18.1 De zinsdelen	379
18.2 Plaats van de zinsdelen binnen de zin	381
18.2.1 De normale volgorde van de zinsdelen	381
18.2.2 Plaats van het onderwerp: vóór of na het gezegde?	382
18.2.3 Aaneensluiting onderwerp en gezegde	388
18.2.4 Aaneensluiting gezegde	389
18.2.5 Overeenstemming onderwerp en persoonsvorm	390
18.2.6 De plaats van de voorwerpen	391
18.2.7 De plaats van de bepalingen	395
18.2.8 Plaats van ontkennende woorden	408
18.2.9 Plaats van het onbeklemtoonde voornaamwoord	411
18.3 Gekloofde zinnen	417
19 De keuze van hulp- en koppelwerkwoord	422
19.1 Koppelwerkwoorden	422
19.2 Hulpwerkwoorden	424
19.2.1 Wat is een hulpwerkwoord?	424
19.2.2 Hulpwerkwoord van de infinitief	424
19.2.3 Hulpwerkwoord van het verleden deelwoord	430
19.2.4 Hulpwerkwoord van de lijdende vorm	435
20 keuze van het werkwoord	437
20.1 Essere of stare?	437
20.2 Houden van (geven om)	439
20.3 Nodig hebben, nodig zijn	441
20.4 Bastare en mancare	442
21 Keuze van tijd en wijze van het werkwoord	443
21.1 Presente (tegenwoordige tijd) of futuro (toekomstige tijd)?	443
21.1.1 Tegenwoordige tijd in het Nederlands, toekomstige tijd in het Italiaans	443
21.1.2 Tegenwoordige tijd in het Italiaans, toekomstige tijd in het Nederlands	444
21.1.3 Uitdrukkingmogelijkheden van de futuro	445
21.2 Imperfetto, passato prossimo of passato remoto?	447
21.2.1 Imperfetto of perfetto?	447
21.2.2 Passato prossimo of passato remoto?	453
21.3 Gebruik van de congiuntivo	454
21.4 Gebruik van de condizionale	457

21.4.1	Uitdrukkingsmogelijkheden van de condizionale	457
21.4.2	Condizionale in het Italiaans, verleden tijd in het Nederlands	459
21.5	Gebruik van de infinito	460
21.5.1	Infinito in de plaats van een vervoegd werkwoord	460
21.5.2	De vormen stare a + infinito en stare per + infinito	462
21.5.3	Gebruik van de infinito als zelfstandig naamwoord	463
21.6	Gebruik van het gerundio	464
22	Voorzetsels in bepalingen	467
22.1	Voorzetsel a	4467
22.2	Voorzetsel con	471
22.3	Voorzetsel da	474
22.4	Voorzetsel di	479
22.5	Voorzetsel fra/tra	482
22.6	Voorzetsel in	483
22.7	Voorzetsel per	488
22.8	Voorzetsel su	490
Deel C	De complexe zin (la frase complessa)	495
23	De opbouw van de complexe zin	497
23.1	Nevenschikkend en onderschikkend zinsverband	497
23.1.1	De complexe zin met nevenschikkend verband	497
23.1.2	De complexe zin met onderschikkend verband	502
23.2	Volledige bijzinnen en beknopte bijzinnen	505
23.2.1	Beknopte bijzinnen met de infinito	509
23.2.2	Beknopte bijzinnen met het gerundio	516
23.2.3	Beknopte bijzinnen met het deelwoord	518
23.3	Plaats van het onderwerp in hoofd- en bijzin	520
24	Tijd en wijze van het werkwoord in hoofd- en bijzin	524
24.1	Verband tussen de werkwoordstijd in hoofd- en bijzin	524
24.2	Gebruik van de congiuntivo in de bijzin	526
24.2.1	Uitdrukkingen in de hoofdzin die de congiuntivo in een door het voegwoord che ingeleide bijzin vereisen	526
24.2.2	Voegwoorden die het gebruik van de congiuntivo vereisen	535
24.2.3	Gebruik van de congiuntivo in betrekkelijke bijzinnen	537
24.2.4	Gebruik van de congiuntivo in indirecte vraagzinnen	539
24.3	Gebruik van de condizionale	542
24.3.1	De als... dan- zin	542
24.3.2	Condizionale presente of condizionale passato?	544

24.4 Gebruik van de imperfetto, passato prossimo en passato remoto	547
24.5 Gebruik van de trapassato prossimo en trapassato remoto	548
24.6 Gebruik van het gerundio	551
25 Voorzetsels vóór werkwoorden in de infinito in de rol van beknopte bijzin	552
25.1 Meer een idiomatische dan grammaticale kwestie	552
25.2 Infinitief met het voorzetsel a	553
25.3 Infinitief met het voorzetsel con	554
25.4 Infinitief met het voorzetsel da	555
25.5 Infinitief met het voorzetsel di	557
25.6 Infinitief met het voorzetsel per	558
25.7 Infinitief zonder voorzetsel	559
26 Bijwoordelijke bijzinnen	564
26.1 Bijzinnen van voorwaarde	564
26.2 Bijzinnen van tijd	568
26.3 Bijzinnen van oorzaak	575
26.4 Bijzinnen van doel	578
26.5 Bijzinnen van gevolg	579
26.6 Bijzinnen van toegeving	582
26.7 Beperkende, uitzonderende en uitsluitende bijzinnen	589
26.8 Vergelijkende bijzinnen	592
26.9 Bijzinnen van modaliteit	596
Appendix Uitspraak en spelling	599
1 De klemtoon	599
2 Uitspraak van de letters	600
2.1 Uitspraak van de klinkers	600
2.2 Combinaties van klinkers	601
2.3 Uitspraak van de medeklinkers	602
2.4 Combinaties van medeklinkers	603
3 Spellen in het Italiaans	605
4 Afbreken van woorden	605
Geraadpleegde literatuur	607
Zaakregister	609
Woordregister	609

Lijst van gebruikte afkortingen en tekens

bekn. bijzin	beknopte bijzin
betr. vnw	betrekkelijk vnw
bijv.	bijvoeglijk
bn	bijvoeglijk(e) naamwoorden
bw	bijwoord(en)
enkelv.	enkelvoud
evt.	eventueel
fig.	figuurlijk
deelw.	deelwoord
inf.	informeel
lett.	letterlijk
lidw	lidwoord
ml.	mannelijk
mv, meerv.	meervoud
nw	naamwoord
onb. vnw	onbepaald voornaamwoord
onregelm.	onregelmatig
ontk. woord	ontkennend woord
pers. vnw	persoonlijk voornaamwoord
regelm.	regelmatig
voll. bijzin	volledige bijzin
vnw	voornaamwoord
voegw. uitdr.	voegwoordelijke uitdrukking
voorz. uitdr.	voorzetseluitdrukking
vr.	vrouwelijk
vrw	vraagwoord
vw	voegwoord(en)
vz	voorzetsel
wederk. vnw	wederkerend voornaamwoord
ww	werkwoord
zelfst.	zelfstandig
zn	zelfstandig(e) naamwoord(en)
* <i>vóór een zin of zinsdeel</i>	grammaticaal onacceptabel
? <i>vóór een zin of zinsdeel</i>	grammaticaal niet helemaal acceptabel
– <i>in het register</i>	streepje vervangt trefwoord in het register
<u>camera</u>	op onderstreepte klinker valt de klemtoon
<u>geen</u>	een onderstreept Nederlands woord wordt beklemtoond uitgesproken

Deel A De woordsoorten (morfologie)

1 Lidwoord

Lidwoorden zijn in het Nederlands de woorden *de*, *het* en *een*. Lidwoorden staan vóór een zelfstandig naamwoord ('Ik zoek *de* krant') of vóór een zelfstandig gebruikt bijvoeglijk naamwoord ('Ik wil *een* rode'). *De* en *het* zijn bepaalde lidwoorden en *een* is een onbepaald lidwoord. Het Italiaans kent meer vormen van het lidwoord dan het Nederlands.

1.1 Vormen van het lidwoord

1.1.1 Bepaald en onbepaald lidwoord

[1] Overzicht

Overzicht van het bepaald lidwoord

	<i>Beginletter(s) van het zelfstandig nw.</i>	<i>Enkelvoud</i>	<i>Meervoud</i>
<i>Mannelijk</i>	medeklinker	il signore	i signori
	<i>z</i>	lo zio	gli zii
	<i>s</i> +medeklinker	lo studente lo sciatore	gli studenti gli sciatori
<i>Vrouwelijk</i>	klinker	l' amico	gli amici
	medeklinker klinker	la signora l' agenda	le signore le agende

Overzicht van het onbepaald lidwoord

	<i>Vóór klinker</i>	<i>Vóór medeklinker</i>	<i>Vóór <i>z</i> en <i>s</i>+medeklinker</i>
<i>Mannelijk</i>	un amico	un signore	uno zio uno studente
<i>Vrouwelijk</i>	un' amica	una signora	una zia una spagnola

Let erop, dat de keuze van het lidwoord afhangt van de beginletter van het woord waar het lidwoord pal vóór staat: het is **i giorni** 'de dagen' maar **gli ultimi giorni** 'de laatste dagen'; **lo zio** 'de oom' maar **il vecchio zio** 'de oude oom'.

In de zeldzame gevallen waarin er geen overeenstemming is tussen het lidwoord en het zelfstandig naamwoord, gaat het om samengestelde zelfstandige naamwoorden waarin het eerste van de aan elkaar gekoppelde zelfstandige naamwoorden is weggelaten. Voorbeelden:

Il due pezzi komt van **il costume a due pezzi** (bikini)

Un due alberi komt van **un bastimento a due alberi** (tweemaster)

Un quattro cilindri komt van **un motore a quattro cilindri** (viercilindermotor)
Una cinque porte komt van **un'automobile a cinque porte** (vijfdeursauto)

[1a] Het gebruik van **un'** en **l'** voor een vrouwelijk woord dat met een klinker begint is niet absoluut verplicht, maar tot op heden wel gebruikelijk. In gedrukte geschriften, vooral in de journalistiek, wordt het echter steeds meer gemeengoed om voor vrouwelijke woorden beginnend met een klinker **una** en **la** te gebruiken in plaats van **un'** en **l'**. Bijvoorbeeld **la indifferenza** in plaats van **l'indifferenza** 'onverschilligheid', **una escursione** in plaats van **un'escursione** 'excursie, uitstapje'.

[2] De vormen **uno**, **lo**, **gli** worden ook gebruikt voor de enkele mannelijke zelfstandige naamwoorden die beginnen met **gn**, **ps**, **y**, **x**, zoals **gnomo** 'kabouter', **psicologo** 'psycholoog', **yogurt** 'yoghurt', **xilofono** 'xylofoon', en met de halfklinker **i** (in sommige woorden ook als **j** geschreven), zoals **iato** 'hiaat', **iugoslavo** 'Joegoslaaf' en **juventino** 'supporter van Juventus', hoewel hier ook **un**, **il** en **i** kan voorkomen bijvoorbeeld **lo (il) juventino**.

Woorden die beginnen met **pn** zijn voor het grootste deel vaktermen (zoals medische termen), die door de vakman met **uno**, **lo**, **gli** worden gebruikt. Voor het enkele woord dat tot de gewone taal behoort, zoals **pneumatico** 'luchtband' is het steeds meer in om **un**, **il**, **i** te gebruiken (al schrijven de meeste grammatici nog **uno**, **lo**, **gli** voor).

Voor de enkele vrouwelijke woorden die beginnen met **i**-klinker staan **la** en **una**, bijvoorbeeld **la iena** 'hyena'.

[3] Voor woorden afkomstig uit een vreemde taal bestaan verschillende gebruiken.

[3a] Aan het Engels ontleende woorden die beginnen met een als *tsj* uitgesproken **ch**, krijgen **un**, **il**, **i** als lidwoord: **un check-up**, **il chewing-gum**.

[3b] Vóór mannelijke woorden uit het Frans die beginnen met **ch** (en die in het Italiaans als *sj* wordt uitgesproken), Engelse woorden die beginnen met **sh** en Duitse woorden die beginnen met **sch** worden **uno**, **lo**, **gli** gebruikt. Men zegt bijvoorbeeld **lo chalet**, **uno champagne**, **lo shampoo**, **uno show**, **gli shock**, **uno schnauzer**.

[3c] Bij aan het Engels of Duits ontleende mannelijke woorden die beginnen met een **h** in die taal aangeblazen **h**, wordt de **h** genegeerd als deze woorden al volledig zijn opgenomen in het Italiaanse vocabulaire. Men zegt bijvoorbeeld (zonder de **h** uit te spreken) **un handicap**, **un harem**, **un hamburger**, **l'hockey**, **l'hinterland**, **l'habitat** en doet dus net of deze woorden met een klinker beginnen. Soms kan men wel eens **lo** aantreffen, naast **l'**, bijvoorbeeld **lo hobby** en **l'hobby**, **lo hardware** en **l'hardware**.

Zijn de met een **h** beginnende woorden vrouwelijk, dan moeten de onverkorte vormen **una** en **la** gebruikt worden: **una hall**, **una hit-parade**, **la holding**.

[3d] Voor aan het Engels ontleende woorden die beginnen met een **j** die als *dz* wordt uitgesproken, gebruikt men **un**, **il**, **i**. Het is dus **il jazz** en **i jeans**.

[3e] Bij vreemde woorden die beginnen met een **w** (meestal ontleend aan het Engels) is het steeds meer usance om **un**, **il**, **i** te gebruiken (hoewel **uno**, **lo**, **gli** nog kunnen voorkomen): **un (uno) whisky**, **il week-end**, **il wüstel**, **i wargame**, **i western**.

[3f] Aan het Engels ontleende woorden die met een **y** beginnen, kunnen zowel **uno**, **lo** krijgen als **un**, **l'**, bijvoorbeeld: **un yacht** of **uno yacht**, **l'yacht** of **lo yacht**.

[4] De keuze van de vorm van het lidwoord vóór een mannelijk letterwoord (afkorting) hangt af van hoe het letterwoord wordt uitgesproken. Wordt het als één woord uitgesproken, dan gelden de

gewone regels: het is bijvoorbeeld **un Ufo** (= Unidentified Flying Object) en **il Censis** (= **Centro studi investimenti sociali**).

Wordt het mannelijk letterwoord letter voor letter uitgesproken, dan hangt de keuze van de vorm van het lidwoord af van het fonetisch schrift van de eerste letter van het letterwoord. Begint het fonetisch schrift van de eerste letter met een medeklinker, dan wordt **il** (en **i**) gebruikt: **il pi emme** (**Pm**, afkorting van **Pubblico ministero**). Begint het fonetisch schrift van de eerste letter van het letterwoord met een klinker, dan wordt **l'** (en **gli**) gebruikt: **l'enne ci e u** (**Nceu**, afkorting van **Nuovo catasto edilizio urbano**), **gli USA**.

1.1.2 Delend lidwoord

[1] Naast het bepaald en onbepaald lidwoord kent het Italiaans nog een lidwoord, namelijk het *delend lidwoord*. Dit bestaat uit de samentrekking van het voorzetsel **di** en het bepaald lidwoord:

	<i>Enkelvoud</i>	<i>Meervoud</i>
<i>Mannelijk</i>	(di+il) del vino (di+l') dell'oro (di+lo) dello zucchero	(di+i) dei panini (di+gli) degli zucchini
<i>Vrouwelijk</i>	(di+la) della birra (di+l') dell'acqua	(di+le) delle scuole

[2] De Italiaan zet het *delend lidwoord enkelvoud* vóór een niet-telbaar zelfstandig naamwoord (bijvoorbeeld 'water', 'geld') waar je geen onbepaald lidwoord voor kunt zetten. Vergelijk:

<i>Telbaar zelfstandig nw.</i>	<i>Niet-telbaar zelfstandig nw.</i>
C'è una vespa dentro la bottiglia. Er zit een wesp in de fles. Puoi prestarmi un libro? Kun je me een boek lenen?	C'è dell'acqua dentro la bottiglia. Er zit water in de fles. Puoi prestarmi del denaro? Kun je me geld lenen?

De Italiaan zet het *delend lidwoord meervoud* vóór een telbaar zelfstandig naamwoord in het meervoud (bijvoorbeeld 'tijdschriften', 'concerten'), waar je in het enkelvoud het onbepaald lidwoord vóór kunt zetten. Vergelijk:

<i>Telbaar zelfstandig nw. in het enkelvoud</i>	<i>Telbaar zelfstandig nw. in het meervoud</i>
C'è una rivista sul tavolo. Er ligt een tijdschrift op de tafel. Vanno anche a un concerto. Ze gaan ook naar een concert.	Ci sono delle riviste sul tavolo. Er liggen tijdschriften op de tafel. Vanno anche a dei concerti. Ze gaan ook naar concerten.

[3] Het delend lidwoord krijgt soms de vorm van **di** en gaat dan vergezeld van het bijwoordelijk voornaamwoord **ne**. Deze zinsstructuur ontstaat als het zelfstandige naamwoord binnen de zin wordt verschoven naar een andere plaats dan waar het normaal staat. Zo staat een zelfstandig

naamwoord dat lijdend voorwerp is normaal na het gezegde: **Bevo del vino ogni giorno** (Ik drink elke dag wijn). Wordt het lijdend voorwerp vóór de zin gezet, dan krijgt het lijdend lidwoord de vorm van **di**: **Di vino ne bevo ogni giorno** (Wijn drink ik elke dag).

1.2 Wel of geen lidwoord: verschillen tussen Italiaans en Nederlands

1.2.1 Bepaald of onbepaald lidwoord in het Italiaans, niet in het Nederlands

[1] Het bepaald lidwoord staat in het Italiaans vóór een zelfstandig naamwoord dat *in algemene zin* wordt gebruikt, terwijl in het Nederlands het lidwoord dan meestal ontbreekt. Het gebruik van een zelfstandig naamwoord in algemene zin is het makkelijkst te herkennen wanneer dit zelfstandig naamwoord onderwerp is ('*Berglucht* is gezond'). Maar het komt evengoed voor als het zelfstandig naamwoord lijdend voorwerp is ('Hij haat *Duitsers*'), meewerkend voorwerp ('drugs verstrekken *aan jongeren*') of naamwoordelijke constituent in een voorzetselvoorwerp ('Ik ben bang *voor honden*') of in een voorzetselbepaling ('*Bij vis* drink je witte wijn'). Staat in deze voorwerpen of bepalingen het bepaald lidwoord voor het zelfstandig naamwoord, dan kun je er steeds 'in het algemeen' of 'alle' bij denken: 'Hij haat alle Duitsers'; 'Ik ben bang voor alle honden'. En als op de aansporing 'Kijk uit voor fietsers!' de vraag volgt 'Welke fietsers?' luidt het antwoord 'Alle fietsers natuurlijk'.

L'aria di montagna fa bene alla salute.	Berglucht is gezond.
Odia i tedeschi.	Hij haat Duitsers.
Ho paura dei cani.	Ik ben bang voor honden.
State attenti ai ciclisti!	Kijk uit voor fietsers!
Con il pesce si beve (il) vino bianco.	Bij vis drink je witte wijn.
Bisogna fermare quelli che distribuiscono la droga ai ragazzi.	Ze moeten degenen aanhouden die de drugs verstrekken aan jongeren.

Na werkwoorden die gevolgd worden door een voorzetselvoorwerp met **di**, zoals **interessarsi di** (zich interesseren voor), **parlare di** (praten over), **sapere di** (ruiken/smaken naar), **morire di** (sterven van), staat voor het zelfstandig naamwoord geen lidwoord: **Si interessa di politica** (Hij interesseert zich voor politiek); **Parlano di calcio** (Ze hebben het over voetbal); **Muio di sete** (Ik sterf van de dorst).

[1a] Wordt het zelfstandig naamwoord nader bepaald, dan kan het lidwoord ontbreken: **Preferisco la musica** 'Ik houd meer van muziek', maar **Preferisco (la) musica rock** 'Ik houd meer van rockmuziek'.

[1b] In een opsomming (twee zelfstandige naamwoorden beschouwen we al als een opsomming) is het lidwoord meestal afwezig:

Amo (i) cani e (i) gatti. Ik houd van honden en katten.
Libertà e onestà sono valori da ricercare. Vrijheid en eerlijkheid zijn na te streven waarden.

[1c] Vóór een telbaar zelfstandig naamwoord in het enkelvoud dat in algemene zin wordt gebruikt is ook in het Nederlands het lidwoord aanwezig. Meestal wordt dan het onbepaald lidwoord gebruikt, terwijl er in het Italiaans meestal een bepaald lidwoord staat:

Il (Un) cavallo non dimentica mai niente. Een paard vergeet nooit iets.
Il (Un) bambino inizia il suo percorso scolastico a tre anni. Een (Het) kind begint zijn schoolloopbaan op driejarige leeftijd.

Gaat het telbare substantief in het enkelvoud vergezeld van een bijvoeglijk naamwoord, dan gebruikt ook de Italiaan het onbepaald lidwoord. Vergelijk:

I bambini educati non mettono i gomiti sul tavolo. Net opgevoede kinderen zitten niet met de ellebogen op tafel.
Un bambino educato non mette i gomiti sul tavolo. Een net opgevoed kind zit niet met de ellebogen op tafel.

[2] In een voorzetselgroep met **con** tref je het bepaald lidwoord bijna altijd aan, ook bij niet in algemene zin gebruikte zelfstandige naamwoorden.

Devi scrivere con la (una) penna. Je moet met (een) pen schrijven.
Mario è muto, ma si fa capire bene con i gesti. Mario is stom, maar hij maakt zich goed verstaanbaar met gebaren.
Antonio si è rovinato il fegato con l'alcol. Antonio heeft zijn lever verpest met alcohol.
Ho comprato un quadro con (la) cornice. Ik heb een schilderij met lijst gekocht.

Maar nader bepaald:

Io mi lavo sempre con acqua calda. Ik was me altijd met warm water.
Ha spiegato la situazione con parole semplici. Hij heeft de situatie met simpele woorden verklaard.
La donna è uscita con pane vecchio da dare alle galline. De vrouw ging naar buiten met oud brood om aan de kippen te geven.

Het bepaald lidwoord is echter afwezig als sprake is van een voorzetselgroep met **con** welke dient ter vervanging van een bijwoord van wijze:

Ha agitato con gentilezza. Hij heeft vriendelijk gezwaaid.

Vergelijk:

Con la gentilezza si ottiene molto. Met vriendelijkheid bereik je veel.

[3] Het bepaald lidwoord wordt gebruikt vóór een meervoudig zelfstandig naamwoord dat een kenmerk (van permanente of voorbijgaande aard) aanduidt in zinnen van het type *Hij heeft blauwe ogen* en *Schoenen met hoge hakken*.

Ha gli occhi azzurri.	Hij heeft blauwe ogen.
Scarpe coi tacchi alti.	Schoenen met hoge hakken.
Ho le mani fredde.	Ik heb koude handen.
Questa pianta ha le radici molto profonde.	Deze plant heeft heel diepe wortels.

Als het niet om een kenmerk gaat maar om een waardering, is het bepaald lidwoord niet op zijn plaats: **Carlo ha occhi bellissimi** ‘Carlo heeft heel mooie ogen’.

[3a] Bij meerdere zelfstandige naamwoorden wordt het lidwoord ook wel weggelaten: **Ha (i) capelli biondi e (gli) occhi blu** ‘Hij heeft blond haar en blauwe ogen’.

[3b] Het bepaald lidwoord wordt niet gebruikt als er een bijvoeglijk naamwoord vóór het zelfstandig naamwoord staat. Vergelijk:

È un uomo alto con i capelli neri lunghi.	Het is een lange man met lange zwarte haren.
Ha lunghi capelli neri.	Hij heeft lange zwarte haren.

[3c] Staat het zelfstandig naamwoord dat een kenmerk aanduidt in het enkelvoud, dan gebruikt de Italiaan meestal het bepaald lidwoord, terwijl wij dan in het Nederlands het onbepaald lidwoord gebruiken.

Ha la (una) barba.	Hij heeft een baard.
Ha il (un) viso colorito.	Hij heeft een blozend gezicht.
Un uomo con il (un) naso storto.	Een man met een kromme neus.
Non ha per niente (il) senso dell’umorismo.	Hij heeft absoluut geen gevoel voor humor.

Het bepaald lidwoord wordt hier beslist niet gebruikt als het om een waardering gaat:

Ha una buona memoria.	Hij heeft een goed geheugen.
È una donna grande e grossa, con una voce molto bella.	Het is een grote, forse vrouw, met een prachtige stem.

[4] Het bepaald lidwoord staat vóór de namen van werelddelen, landen, gewesten, provincies en grote eilanden.

L'Italia è divisa in venti regioni. La Toscana è la regione più conosciuta. La Sardegna è un'isola meravigliosa. Italië is verdeeld in twintig regio's.
Toscane is de bekendste regio.
Sardinië is een prachtig eiland.

Enkele namen van landen krijgen geen lidwoord namelijk **Israele** en **Panama**, enkele eilandstaten namelijk **Cuba**, **Haiti**, **Cipro**, **Malta**, **Taiwan**, en ministaatjes zoals **Andorra**, **San Marino**, **Monaco**.

Voor de eilanden in en rond Italië geldt, dat de grotere het lidwoord krijgen (**la Sicilia**, **la Sardegna**, **la Corsica**) en de kleintjes meestal niet (bijvoorbeeld **Capri**, **Lipari** en **Corfù** niet, maar **l'Elba** wel). De verder van Italië gelegen eilanden hebben veelal geen lidwoord, zelfs al zijn ze (veel) groter dan bijvoorbeeld Sicilië, zoals **Creta**, **Sumatra** en **Giava**.

[4a] Het lidwoord wordt meestal niet gebruikt bij een opsomming van landen (zin 1 en 2), bij confrontaties van landen (zin 3) en bij een adressering:

- (1) **I rapporti tra (la) Francia e (la) Germania sono pessimi.** De betrekkingen tussen Frankrijk en Duitsland zijn zeer slecht.
- (2) **Ad est l'impero include i territori dell'attuale Grecia, Turchia, Siria e Irak.** In het oosten omvat het keizerrijk de gebieden van het huidige Griekenland, Turkije, Syrië en Irak.
- (3) **La partita Italia- Francia.** De wedstrijd Italië-Frankrijk

[4b] Na **in** als plaatsaanduidend voorzetsel wordt het lidwoord zelden of nooit gebruikt bij vrouwelijke namen van landen en gebieden (dat zijn ze bijna allemaal!), mits deze in het enkelvoud staan, niet zijn samengesteld en niet nader worden bepaald:

Quest'estate andremo in Italia. Deze zomer gaan we naar Italië.
Hanno una casa in Toscana. Ze hebben een huis in Toscane.

N.B. Als **in** geen plaatsaanduidend voorzetsel is kan het lidwoord voorkomen, bijvoorbeeld **la fede nell'Europa** naast het meer gebruikte **la fede in Europa** (het geloof in Europa).

Na **in** als plaatsaanduidend voorzetsel wordt het lidwoord echter normaliter niet weggelaten als de naam in het meervoud staat of nader wordt bepaald:

Abitano negli Stati Uniti. Zij wonen in de V.S.
Nell'intera Inghilterra In heel Engeland

Samengestelde vrouwelijke namen van landen en gebieden zie je na **in** zowel met als zonder lidwoord. Het is bijvoorbeeld (meestal) **in America Latina** of (veel minder vaak) **nell'America Latina**, (meestal) **in Sud America** of (veel minder vaak) **nel Sud America**, **in America del Sud** of **nell'America del Sud**

en **in Italia centrale** of (meestal) **nell'Italia centrale**. Maar het is alleen **in Gran Bretagne**.

De weinige mannelijke namen van landen en regio's komen na **in** zowel met als zonder lidwoord voor. Het is bijvoorbeeld zowel **in Belgio** als (minder vaak) **nel Belgio**.

[4c] Staat het voorzetsel **di** voor de naam van een werelddeel, land etc, dan mag het bepaald lidwoord worden weggelaten vóór vrouwelijke namen in het enkelvoud die niet zijn samengesteld en niet vergezeld gaan van een nadere bepaling.

Il Po e l'Adige sono i fiumi più lunghi d'Italia (dell'Italia). De Po en de Adige zijn de langste rivieren van Italië.

La Cina è molto più grande di Francia (della Francia). China is veel groter dan Frankrijk.

In bepaalde combinaties van titel en vrouwelijke landennaam is het gebruikelijk het lidwoord weg te laten, in andere om het lidwoord juist te gebruiken. Zo ontbreekt het lidwoord bijna altijd in de combinaties 'de koning(in) van ...' (**la regina d'Olanda**) en 'de ambassadeur van ...' (**l'ambasciatore di Francia**) en altijd in combinaties als Lodewijk de Veertiende van Frankrijk (**Luigi quattordici di Francia**), terwijl het lidwoord bijna altijd aanwezig is in de combinatie 'de president van ...' (**il presidente della Finlandia**).

Niet zelden hangt het gebruik af van het land. Zo is het **la capitale d'Italia** (de hoofdstad van Italië), terwijl bij andere vrouwelijke landennamen het lidwoord bijna altijd aanwezig is (**la capitale della Spagna**).

Als de vrouwelijke naam in het meervoud staat of is samengesteld, of als het gaat om een mannelijke naam van een land, dan wordt het lidwoord (meestal) niet weggelaten. Het is bijvoorbeeld altijd **L'ambasciatore delle Filippine** en **Il re del Belgio** en bijna altijd **la popolazione dell'America latina**.

Na **di** in woordcombinaties waarin in het Nederlands het voorzetsel niet wordt gebruikt (zoals in 'de republiek Italië') ontbreekt het lidwoord, uitgezonderd in woordcombinaties met **regione** en **stato**.

La repubblica d'Italia.

De republiek Italië

Nei mesi estivi l'isola d'Elba viene inondata da turisti.

Het eiland Elba wordt in de zomermaanden door toeristen overspoeld.

Maar: **Il Grande Canyon è l'attrazione più importante dello stato dell'Arizona (stato Arizona).**

De Grand Canyon is de belangrijkste toeristische trekpleister in de staat Arizona.

[4d] Na **tutto** is het lidwoord facultatief: **Il pedone romano è forse il più indisciplinato di tutta (l') Italia** (De voetganger uit Rome is misschien wel het minst gedisciplineerd van heel Italië).

[5] Namen van steden krijgen net als in het Nederlands geen lidwoord, uitgezonderd **Il Cairo**, **L'Avana** en **La Mecca**. Bij enkele Italiaanse steden is het bepaald lidwoord deel van de plaatsnaam (te vergelijken met ons Den Haag en Den Helder), namelijk **L'Aquila** en **La Spezia**. Bij de vrouwelijke stedennamen kan het bepaald lidwoord al of niet worden samengetrokken met een eventueel voorzetsel, bij de mannelijke wordt het altijd samengetrokken:

Ecco il golfo di La Spezia/della Spezia.	Hier heb je de baai van La Spezia.
Torino ospita il Museo Egizio, il più grande al mondo dopo quello del Cairo.	Turiijn herbergt het Egyptisch Museum, het grootste ter wereld na dat van Cairo.

N.B. Staat het bepaald lidwoord vóór een Italiaanse stad, dan wordt daarmee de plaatselijke voetbalploeg bedoeld: **la Roma** = de voetbalploeg van Rome; **il Napoli** = de voetbalploeg van Napels.

[6] In het Italiaans staat het bepaald lidwoord vóór aanspreekwoorden zoals **signore** en **mamma** en vóór beroepsaanduidingen en adellijke titels gevolgd door een naam, als over de betreffende personen wordt gesproken:

È in casa la signora?	Is mevrouw thuis?
<i>Maar direct aangesproken</i>	
A domani, signora!	Tot morgen, mevrouw.
Il signor Rossi ha telefonato.	Mijnheer Rossi heeft gebeld.
È un segreto tra me e il nonno.	Dat is een geheim tussen mij en opa.
Il commissario di polizia Pino si è acceso una sigaretta.	Commissaris van politie Pino stak een sigaret op.
L'imperatore Carlo V (quinto) è morto giovane.	Keizer Karel V is jong gestorven.
Il cardinale Montini ha celebrato la messa.	Kardinaal Montini heeft de mis opgedragen.

N.B. Bij aanspreekwoorden op **–ere** en **–ore** vervalt de **–e** als ze gevolgd worden door een eigennaam of tweede titel (**l'ingegner Crupi** 'ingenieur Crupi'; **signor direttore** 'mijnheer de directeur'), uitgezonderd bij **senatore** 'senator' en **imperatore** 'keizer'.

[6a] Het lidwoord is facultatief (maar meestal afwezig) bij **re** 'koning' – maar verplicht bij **regina** 'koningin' – **papa** 'paus' en **padre** 'pater' gevolgd door een naam. Het wordt niet gebruikt bij **frate** 'frater, broeder' dat vóór een eigennaam wordt ingekort tot **fra** (bijvoorbeeld **Fra Angelico**), bij **suora** 'zuster' dat vóór een eigennaam wordt ingekort tot **suor** (bijvoorbeeld **Suor Luisa**), en bij **monsignore** 'monseigneur'.

[6b] Bij verwantschapsnamen wordt het lidwoord vaak weggelaten als de spreker het heeft over zijn eigen familie of over zichzelf. Heeft de spreker het over andermans familie of over familie in het algemeen, dan is het lidwoord altijd verplicht:

Spreker heeft het over zijn eigen familie of zichzelf:

Vieni da (dal) papà!

Kom maar bij pappa!

Non fare i dispetti a (alla) nonna!

Zit oma niet te vervelen!

Spreker heeft het over andermans familie of familie in het algemeen

Vai via, torna dalla mamma!

Ga weg, ga terug naar (je) moeder!

La mamma fa da mangiare.

Moeder zorgt voor het eten.

Wordt het verwantschapswoord gevolgd door een eigennaam, dan is het bepaald lidwoord facultatief: **Quell'uomo mi ricorda (lo) zio Renato** 'Die man doet me denken aan oom Renato'.

Het bepaald lidwoord wordt niet gebruikt als het verwantschapswoord het naamwoordelijk deel van het gezegde vormt: **Carlo è diventato papà** 'Carlo is vader geworden'.

[7] Het bepaald lidwoord staat in de regel voor namen van talen in de rol van lijdend voorwerp bij werkwoorden die 'onderwijzen', 'leren', 'verstaan' of 'kennen' betekenen.

Studia l'italiano anche Lei?

Studeert u ook Italiaans?

Franco capisce un po' lo spagnolo.

Franco verstaat een beetje Spaans.

Insegno il francese.

Ik geef Frans.

Bij een opsomming wordt het lidwoord vaak weggelaten: **Parla (il) francese, (il) tedesco e (l') inglese** (Hij spreekt Frans, Duits en Engels).

[7a] Na **parlare** vervalt het lidwoord wanneer het duidelijk betekent 'de taal praktiseren' (**Parla italiano con lei** 'Hij praat Italiaans met haar') en is aanwezig wanneer het duidelijk gaat om 'de taal kennen' (**Parla molto bene il tedesco** 'Ze spreekt heel goed Duits').

[8] Het bepaald lidwoord wordt gebruikt voor getallen in uitdrukkingen van tijd:

Uur

Sono le quattro.

Het is vier uur.

Datum

Partiremo il 20 agosto/l'8 settembre.

We vertrekken 20 augustus/8 september.

Jaartal

È laureato nel 1980.

Hij heeft in 1980 zijn doctoraal gehaald.

[8a] Bij een datum wordt geen lidwoord gebruikt als de naam van de dag erbij staat: **Partiremo sabato, venti agosto** 'We vertrekken zaterdag, 20 augustus'.

De datum boven een brief of in een dagboek mag zowel met als zonder lidwoord (maar meestal wordt geen lidwoord geschreven): **Roma, (il) 16 agosto 1994.**

N.B. Tussen telwoord en maand kan het voorzetsel **di** komen: **l'otto (di) giugno** (8 Juni).

Tussen de maand en het jaartal komt het voorzetsel **di**, dat dan samen met het lidwoord van het jaartal tot **del** samensmelt: **il 3 maggio del 1980** (3 mei 1980). Overigens zie je dit **del** ook wel weggelaten: **il 3 maggio 1980.**

[8b] Na het voorzetsel **in** staat voor de naam van een maand geen lidwoord, tenzij die nader wordt bepaald door het jaartal:

Mia madre è morta in agosto.	Mijn moeder is in augustus gestorven.
Il festival si svolge nel settembre del 2002.	Het festival vindt plaats in september 2002.

[9] Het bepaald lidwoord wordt gebruikt voor percentages (verplicht) en breuken groter dan een/zoveelste (facultatief). Bij als cijfers geschreven percentages moet men erop letten het juiste lidwoord te kiezen:

Il dieci percento (Il 10%) lavora in agricoltura.	Tien procent werkt in de landbouw.
L'ottanta percento (L'80%) dei cittadini di Bologna ha risposto con un sì.	Tachtig procent van de burgers van Bologna heeft met 'ja' geantwoord.
I prezzi sono aumentati dello 0,2% (= zero virgola due percento) rispetto al mese scorso.	De prijzen zijn met 0,2% gestegen vergeleken met de afgelopen maand.
(I) tre quarti dei candidati si sono ritirati.	Driekwart van de kandidaten heeft zich teruggetrokken.

[10] Het bepaald lidwoord wordt gebruikt vóór als zelfstandig naamwoord gebruikte kleuren en getallen.

Il mio colore preferito è il blu.	Mijn lievelingskleur is blauw.
Il tredici è il numero che porta sfortuna.	Dertien is het getal dat ongeluk brengt.
Con venti gradi sotto (lo) zero.	Bij twintig graden onder nul.

[10a] Ook vóór een zelfstandig naamwoord waar een getal achter staat (kamer 45) wordt in veel gevallen het lidwoord gebruikt:

Il treno parte dal binario 7.	De trein vertrekt van spoor 7.
Dove è la camera 75?	Waar is kamer 75?

Ho bisogno di scarpe del numero quaranta. Ik moet schoenen hebben met maat 40.

Maar geen lidwoord:

Dei pantaloni di taglia 48 Een broek met maat 48

[11] Het bepaald lidwoord wordt gebruikt voor de naam van een ziekte in zinnen van het type *Ik heb/krijg griep*:

Ho avuto l'influenza. Ik heb griep gekregen.

Ha la febbre alta. Ze heeft hoge koorts.

Pulisci bene quell'abrasione, se no ti verrà l'infezione. Reinig die schaafwond goed, anders krijg je infectie.

[11a] Bij pijnen is er geen verschil met het Nederlands: **Ho mal di testa** 'Ik heb hoofdpijn'; **Mi è venuto mal di pancia** 'Ik kreeg buikpijn'.

Wel wordt het lidwoord gebruikt na het voorzetsel **contro** of **per**, bijvoorbeeld: **Vorrei delle supposte contro (per) il mal di mare** 'Ik wil graag zetpillen tegen zeeziekte'.

[12] Het bepaald lidwoord staat voor de namen van sportverenigingen, bedrijven, ministeries en politieke stromingen.

L'Ajax ha giocato contro la Juventus. Ajax heeft tegen Juventus gespeeld.

La Philips ha licenziato mille dipendenti. Philips heeft duizend werknemers ontslagen.

Ministero degli Affari Esteri/delle Finanze Ministerie van Buitenlandse Zaken/van Financiën

Il centrodestra ha vinto le elezioni in Italia. Centrumrechts heeft de verkiezingen in Italië gewonnen.

[12a] Het lidwoord wordt bij sportverenigingen weggelaten in opsommingen (zin 1), in confrontaties (zin 2) en in koppen van kranten en dergelijke (zin 3).

(1) **Milan, Napoli e Juventus vogliono Lentini.** Milaan, Napoli en Juventus willen Lentini.

(2) **Inter-Juve 2-2** Inter-Juventus 2-2

(3) **Reggiana in vendita.** Reggiana in de verkoop

[13] Het bepaald lidwoord wordt gebruikt in tijdsaanduidingen met **scorso** en **prossimo**.

Il luglio scorso è stato molto piovoso. Afgelopen juli was het zeer regenachtig.
Verremo l'anno prossimo. We komen (het) volgend jaar.

[13a] Het bepaald lidwoord wordt niet gebruikt bij de dagen van de week:

Lunedì prossimo partirò per la Francia. Aanstaande maandag vertrek ik naar Frankrijk.

N.B. **Il lunedì** betekent 's maandags.

[14] Het lidwoord wordt gebruikt in veel vaste combinaties van een werkwoord + zelfstandig naamwoord waar dat in het Nederlands afwezig is, bijvoorbeeld:

suonare il violino, il pianoforte	viool, piano spelen
chiedere il permesso	toestemming vragen
prendere/avere le vacanze	vakantie nemen, hebben
soffrire la fame	honger lijden
fumare la pipa	pijp roken
prenotare i posti	plaatsen reserveren
guardare la TV	tv kijken

Een werkwoord dat in veel van zulke uitdrukkingen gebruikt wordt is **fare**, bijvoorbeeld **fare l'esame** (examen doen), **fare la spesa** (boodschappen doen) en **fare il caffè** (koffie zetten).

Of in deze gevallen het lidwoord wel of niet moet worden gebruikt, is niet aan een grammaticale regel gebonden. Het is een kwestie van gebruik, dat je gewoon moet weten.

[14a] Het omgekeerde komt ook regelmatig voor, dus afwezigheid van het lidwoord in het Italiaans waar dat in het Nederlands aanwezig is. Bijvoorbeeld **accusare ricevuto di** 'de ontvangst bevestigen van' en **prendere esempio da qualcuno** 'een voorbeeld nemen aan iemand'.

Accusiamo ricevuta della Vostra Lettera del 10 aprile. We bevestigen de ontvangst van uw brief d.d. 10 april.

Devi prendere esempio da tuo fratello. Je moet een voorbeeld nemen aan je broer.

1.2.2 Bepaald of onbepaald lidwoord in het Nederlands, niet in het Italiaans

[1] Het bepaald lidwoord ontbreekt nogal eens na het voorzetsel **in** in combinaties met een zelfstandig naamwoord in het enkelvoud mits dit niet nader bepaald wordt door een voorzetselbepaling. Bijvoorbeeld:

Abito in centro. Maar:	Ik woon in het centrum.
Abito nel centro di Milano.	Ik woon in het centrum van Milaan.
Non è tardi per andare in città?	Is het niet te laat om nog naar de stad te gaan?

Een uitzondering op de regel dat het lidwoord niet weggelaten wordt als het zelfstandig naamwoord nader bepaald wordt door een voorzetselbepaling, vormen vaste combinaties met een ander (zelfstandig) naamwoord, bijvoorbeeld **in sala d'aspetto** 'in de wachtkamer', **in coppa del mondo** 'bij de wereldcup', **in provincia di Genova** 'in de provincie Genua'. Wordt het zelfstandig naamwoord nader bepaald door een bijvoeglijk naamwoord, dan wordt bij de ene uitdrukking het lidwoord wel toegevoegd en bij de andere uitdrukking niet. Het is bijvoorbeeld **in montagna** 'in de bergen' en **in alta montagna** 'in het hooggebergte' maar **in mano** 'in de hand' en **nella mano sinistra** 'in de linkerhand'.

[1a] Zoals de voorbeelden onder [1] laten zien, ontbreekt het lidwoord met name na **in** als plaatsaanduidend voorzetsel (in, op) en richtingaanduidend voorzetsel (naar). Een grammaticale regel is hiervoor niet of nauwelijks te geven. Over het algemeen gaat het om veel gebruikte woorden, om plaatsen waarmee men vertrouwd is (het is bijvoorbeeld **in chiesa** 'in de kerk', maar **nel tempio** 'in de tempel'), maar een echt bruikbare regel is dit niet. Men moet ze zien als vaste combinaties die men trouwens meestal wel kan vinden in een groot woordenboek. Overigens is in deze combinaties het gebruik van het bepaald lidwoord lang niet altijd uitgesloten. De volgende reeks voorbeelden laat de verscheidenheid zien:

Lo zucchero? Sta in cucina.	De suiker? Die staat in de keuken.
Sono seduto in terra.	Ik zit op de grond.
Teneva la mano in tasca.	Hij had zijn hand in de zak.
Veronica lo tiene in mano.	Veronica houdt het in de hand.
Vado in (nella) chiesa.	Ik ga naar de kerk.
Metti la carne subito in (nel) frigorifero!	Leg het vlees meteen in de koelkast.
Eri tu stanotte in (nel) giardino?	Was jij dat vannacht in de tuin?
Camminiamo nel parco.	We lopen in het park.
La mamma è nell'orto.	Moeder is in de moestuin.
Ho messo la mia giacca nel guardaroba.	Ik heb mijn jas in de garderobe gehangen.

[1b] Het lidwoord ontbreekt in de combinatie **in** + vervoermiddel.

Vado in treno. (Maar: Vado con il treno)	Ik ga met de trein.
Vado in bicicletta.	Ik ga op de fiets.

N.B. Wanneer het vervoermiddel nader bepaald wordt, gebruikt men alleen **con** plus bepaald lidwoord: **con l'aereo della linea Londra-Parigi**.

[1c] Het lidwoord ontbreekt na **in** voor de naam van een taal.

In italiano si dice “Buongiorno”.

In het Italiaans zegt men ‘Buongiorno’.

Traducete queste frasi dall’italiano in olandese.

Vertaal deze zinnen van het Italiaans naar het Nederlands.

[1d] Na **in** voor de namen van de seizoenen treffen we zowel het lidwoord als geen lidwoord aan.

In/Nell’estate (D’estate) lavoro anche la domenica.

In de zomer (’s zomers) werk ik ook op zondag.

In/Nell’inverno (D’inverno) in Sicilia non fa freddo.

In de winter (’s winters) is het in Sicilië niet koud.

N.B. **Nella primavera** wordt zelden gebruikt, meestal **in primavera/di primavera**.

[2] Na **a** als plaats- en richtingaanduidend voorzetsel ontbreekt het bepaald lidwoord slechts bij een beperkt aantal zelfstandige naamwoorden. In enkele gevallen is er dan geen verschil met het Nederlands: **Vado a letto/a scuola/a casa** ‘Ik ga naar bed/school/huis’; **Possiamo andare a tavola** ‘We kunnen aan tafel gaan’; **È montato a cavallo ed è partito** ‘Hij steeg te paard en vertrok’.

In andere gevallen is er wel verschil: **Stasera andiamo a teatro** ‘Vanavond gaan we naar de schouwburg’; **A lezione è sempre molto attento** ‘In de les/Op college is hij altijd heel aandachtig’; **Andare a messa** ‘Naar de mis gaan’;

Siamo invitati a pranzo/a cena ‘We zijn op de lunch/op het avondeten uitgenodigd’. Soms ontbreekt in het Nederlands het lidwoord waar dat in het Italiaans aanwezig is, bijvoorbeeld **Siamo al mare** ‘We zitten aan zee’.

[3] Ook in een aantal voorzetseluitdrukkingen ontbreekt het lidwoord, bijvoorbeeld:

A giudizio di mio padre, io spendo troppo.

Naar het oordeel van mijn vader geef ik teveel uit.

A capo della spedizione c’erano due generali.

Er stonden twee generaals aan het hoofd van de expeditie.

[4] Het bepaald lidwoord ontbreekt vóór **via**, **corso** en **piazza** gevolgd door de naam. Is de naam die van een stad, land of werelddeel (laatste voorbeeldzin), dan is het lidwoord facultatief:

Lei fa via Rosmini e poi gira a destra.

U neemt de via Rosmini en dan gaat u rechtsaf.

Saprebbe dirmi dov’è piazza San Marco?

Kunt u me zeggen waar het San Marcoplein is?

Mi ha dato un passaggio fino a corso Garibaldi.

Hij heeft me een lift gegeven tot de corso Garibaldi.

Maar: **(Il) corso Italia sbocca in piazza Gramsci.**

De Corso Italia komt uit op het Gramsciplein.

[5] Constructies met het bepaald lidwoord zoals ‘Mijnheer *de* voorzitter’ kent men in het Italiaans niet:

**(Il) Signor Sindaco
Luigi XIV (quattordicesimo)
Il fiume Tevere**

Mijnheer de Burgemeester
Lodewijk de Veertiende
De rivier de Tiber

Als namen van vorsten e.d. gevolgd worden door een bijnaam in de vorm van een bijvoeglijk naamwoord, staat net als in het Nederlands vóór dit bijvoeglijk naamwoord het bepaald lidwoord, bijvoorbeeld **Filippo il Bello** (Filips de Schone) en **Giovanna la Pazza** (Johanna de Waanzinnige).

[5a] Ook in constructies als 'Een schat van *een* jongen' is het lidwoord afwezig:

**Un tesoro di ragazzo
Quello stupido di Giorgio**

Een schat van een jongen
Die stommerik van een Giorgio

[6] Bij het bijvoeglijk gebruikte **mezzo** wordt het bepaald lidwoord weggelaten en is het onbepaald lidwoord facultatief (maar wordt meestal weggelaten):

Ho girato mezza città per trovarlo.

Ik heb de halve stad doorgelopen om hem te vinden.

Ci vediamo tra (una) mezz'ora.

We zien elkaar over een half uur.

[6a] Het zelfstandige naamwoord **metà** kan met of zonder bepaald lidwoord gebruikt worden.

Ha mangiato solo (la) metà della minestra.

Hij heeft maar de helft van de soep opgegeten.

Sono arrivato a (alla) metà del libro.
(*maar: a metà libro*)

Ik ben op de helft van het boek gekomen. (halfweg het boek)

[7] Het onbepaald lidwoord wordt meestal weggelaten in bijstellingen, ook waar dat in het Nederlands niet goed mogelijk is.

Giacomo Matteotti, (un) uomo politico socialista, fu ucciso nel 1924.

Giacomo Matteotti, (een) socialistisch politicus, werd vermoord in 1924.

A sinistra della via del Corso è San Ignazio, (una) grandiosa chiesa seicentesca dei gesuiti.

Links van de Via del Corso staat Sint Ignatius, een schitterende jezuïetenkerk uit de 17e eeuw.

[8] In nogal wat uitdrukkingen bestaande uit **essere** of **avere** + zelfstandig

naamwoord + voorzetsel ontbreekt het lidwoord terwijl dit in het Nederlands aanwezig is. Voorbeelden

Non è soltanto colpa di Maria.	Het is niet alleen de schuld van Maria.
È soprattutto merito di mio padre.	Dat is vooral de verdienste van mijn vader.
È (il) segno di debolezza.	Dat is een teken van zwakte.
È (una) questione di denaro.	Het is een kwestie van geld.
Carlo ha sempre tendenza ad esagerare.	Carlo heeft altijd de neiging te overdrijven.
Anch'io ho (il) diritto di dire la mia.	Ook ik heb het recht mijn mening te zeggen.
A Parigi ho (l')occasione di visitare qualche mostra.	In Parijs heb ik (de) gelegenheid een paar tentoonstellingen te bezoeken.

1.2.3 Bepaald lidwoord in het Italiaans, onbepaald lidwoord in het Nederlands

[1] Als een zelfstandig naamwoord in het enkelvoud een voorziening aanduidt waarvan in de gegeven situatie verwacht kan worden dat die aanwezig is of gebruikt wordt, krijgt dit in het Italiaans heel vaak het bepaald lidwoord (**Hai il computer?** ‘Heb je *een* computer?’). In het Nederlands kennen we dit verschijnsel soms ook (‘Ik neem *de* bus’), maar meestal gebruiken wij het onbepaald lidwoord en soms ontbreekt het lidwoord (‘Alle kamers hebben telefoon’). Overigens is in het Italiaans het gebruik van het onbepaald lidwoord hier niet uitgesloten en kan het lidwoord soms zelfs worden weggelaten.

[1a] **avere** + voorziening

Non ho l'orologio (un orologio).	Ik heb geen horloge.
È l'unico ad avere la (una) macchina.	Hij is de enige die een auto heeft.
Tutte le camere hanno (il) telefono/un telefono.	Alle kamers hebben telefoon.

Bij een opsomming wordt het bepaald lidwoord meestal weggelaten: **Le camere hanno tutte (il) bagno, (la) tivù e (il) telefono** ‘De kamers hebben allemaal een toilet, tv en telefoon’.

[1b] **esserci** + voorziening/evenement

C'è l'ascensore? (un ascensore?)	Is er een lift?
Una volta alla settimana c'è il mercato.	Een keer in de week is er markt.
Spesso c'è (la) fila.	Vaak is er file.

[1c] nodig/van nut zijn + voorziening

Ci vuole il (un) biglietto per visitare gli scavi.	Je moet een kaartje hebben om de opgravingen te bezoeken.
Alla mia età, invece, il (un) diploma non serve più.	Maar op mijn leeftijd is een diploma niet meer van nut.
Non occorre più il (un) visto per andare in quel paese.	Je hebt geen visum meer nodig om naar dat land te gaan.

[1d] Wanneer het zelfstandig naamwoord nader bepaald wordt, dan is er geen verschil met het Nederlands:

C'è un autobus per il centro?	Gaat er een bus naar het centrum?
Ma ci vuole un permesso speciale?	Heb je dan een speciale vergunning nodig?

[2] Het bepaald lidwoord staat meestal voor een kledingstuk, sieraad of prothese die iemand aanheeft of draagt.

Perché gli atleti italiani hanno la (una) divisa azzurra?	Waarom dragen de Italiaanse atleten een blauw uniform?
Porta la (una) dentiera.	Hij heeft een kunstgebit.
Porta (gli) orecchini.	Ze draagt oorbellen.

[3] Vaak wordt in combinaties van werkwoord plus zelfstandig naamwoord het bepaald lidwoord gebruikt waar in het Nederlands een onbepaald lidwoord staat. Enkele voorbeelden:

Faccio il (un) bagno.	Ik neem een bad.
La signora fa la (una) siesta.	Mevrouw doet een middagdutje.
Provo a fare l'elenco (un elenco) delle cose che mancano.	Ik probeer een lijst te maken van de dingen die ontbreken.
Poi andiamo a prendere l'aperitivo (un aperitivo).	Daarna gaan we een aperitief gebruiken.
Ha dato la (una) mancia al tassista.	Hij heeft de taxichauffeur een fooi gegeven.
Il vigile mi ha dato la (una) multa.	De agent heeft me een bekeuring gegeven.
Il commissario ha acceso la (una) sigaretta.	De commissaris stak een sigaret op.
In questo treno bisogna pagare il (un) supplemento.	In deze trein moet je een supplement betalen.

1.3 Gebruik van het delend lidwoord

[1] Het delend lidwoord enkelvoud geeft een *onbepaalde hoeveelheid* aan (wat, een beetje) bij een niet-telbaar zelfstandig naamwoord. Het delend lidwoord meervoud geeft een *onbepaald aantal* aan (enkele, een paar) bij een telbaar zelfstandig naamwoord in het meervoud. Treedt niet het aspect van de hoeveelheid of het aantal op de voorgrond maar het aspect van de hoedanigheid (je kunt dan geen 'wat' of 'enkele' voor het zelfstandig naamwoord denken), dan gebruik je over het algemeen het delend lidwoord niet.

Vergelijk:

<i>Onbepaalde hoeveelheid of aantal</i>	<i>Hoedanigheid</i>
Hai delle sigarette? Heb je (een paar) sigaretten?	Fumo sigari, non sigarette. Ik rook sigaren, geen sigaretten.
Vuoi del vino? Wil je (een beetje) wijn?	Mio padre ha bevuto vino tutta la vita. Mijn vader heeft heel zijn leven wijn gedronken.

[1a] Het delend lidwoord past over het algemeen niet in een ontkennende zin omdat het aspect van de hoeveelheid er dan meestal helemaal niet toe doet. Na **senza** wordt het delend lidwoord nooit gebruikt.

Non bevo mai vino a quest'ora.	Ik drink nooit wijn om deze tijd.
Non ci sono treni dopo le sei e mezza.	Er gaan geen treinen na half zeven.
Sono rimasto senza sigarette.	Ik zat zonder sigaretten.

[1b] Het delend lidwoord mag niet gebruikt worden na de eenlettergrepige voorzetsels **di, in, da** en na **a** in samengestelde voorzetsels zoals **davanti a, vicino a**, etc.

Ho visto una mostra di pittori umbri.	Ik heb een tentoonstelling van Umbriese schilders gezien.
I soldati dormivano in brande.	De soldaten sliepen op veldbedden.
Sono stato invitato da amici.	Ik ben door vrienden uitgenodigd.
E lo fece davanti a scienziati di tutti i paesi.	En hij deed het voor wetenschappers uit de hele wereld.

Na andere enkelvoudige voorzetsels mag het delend lidwoord voorkomen, maar over het algemeen heeft dit niet de voorkeur:

Coprirono il tetto con (della) paglia.	Ze bedekten het dak met stro.
Ho scritto a (degli) amici.	Ik heb naar vrienden geschreven.
L'ho comprato per (degli) amici.	Ik heb het voor vrienden gekocht.

Moet men een onbepaalde hoeveelheid of onbepaald aantal uitdrukken, dan kan men hier beter **un po'** of **alcuni/-e** gebruiken: **Stasera esco con alcuni amici** (i.p.v. **con degli amici**) 'Vanavond ga ik met enkele vrienden uit'; **Si può allungare la salsa con un po' di vino** (i.p.v. **con del vino**) 'Men kan de saus aanlengen met een beetje wijn'.

[1c] Veel niet-telbare abstracte woorden vormen vaste combinaties met werkwoorden, waarin geen delend lidwoord wordt gebruikt: **avere fame/sete** 'honger/dorst hebben', **avere sonno** 'slaap hebben', **avere paura** 'bang zijn', **avere speranza** 'hoop hebben', **avere pazienza** 'geduld hebben', **dare importanza a** 'belang hechten aan', **fare confusione** 'verwarring stichten', **provare pietà** 'medelijden voelen', **provare gioia** 'vreugde voelen', **risparmiare tempo** 'tijd besparen', **suscitare (fare) pietà** 'medelijden opwekken', enzovoort.

Als men bij dergelijke woorden een onbepaalde hoeveelheid wil uitdrukken, gebruikt men **un po' di** of **un certo**, bijvoorbeeld **Ho un po' di sonno/un certo sonno** 'Ik heb een beetje slaap'.

Uitzonderingen op deze regel zijn de uitdrukkingen **avere (dello) spirito** 'geestig zijn', 'gevoel voor humor hebben', **avere dell'ingegno** 'vernuftig zijn'. **avere del buon senso** 'gezond verstand hebben' en **avere del coraggio** 'moedig zijn'.

[1d] In opsommingen ontbreekt het delend lidwoord meestal.

Per il mio compleanno vorrei (dei) cioccolatini e (delle) rose. Voor mijn verjaardag wil ik graag bonbons en rozen.

Cani, gatti e altri animali correvano da tutte le parti. Honden, katten en andere dieren renden alle kanten op.

[2] Het delend lidwoord is verplicht als het zelfstandig naamwoord onderwerp is bij een werkwoord, waarvoor geldt dat de normale volgorde onderwerpwerkwoord is (zie voor het begrip 'normale volgorde' 18.2.1). Dit ongeacht of het onderwerp nu vóór het werkwoord staat (normale volgorde) of erachter (benadrukt onderwerp):

Degli amici mi hanno invitato (*en* Vrienden hebben mij uitgenodigd.
niet: *Amici....).

Mi hanno invitato degli amici.
(*en niet: *...invitato amici*)

[2a] Het delend lidwoord ontbreekt als het zelfstandig naamwoord in de rol van onderwerp is uitgebreid met aanvullingen als **di questo tipo, di questa qualità** etc. (zin 1), **così** + bijvoeglijk naamwoord (zin 2) of een betrekkelijke bijzin (zin 3).

- (1) **Case di questo tipo sono rare in Italia.** Huizen van dit type zijn zeldzaam in Italië.
- (2) **Amici così gentili sono sempre graditi.** Zulke aardige vrienden worden altijd gewaardeerd.
- (3) **Mi hanno invitato amici che non vedevo da anni.** Vrienden die ik al jaren niet meer zag hebben mij uitgenodigd.

[3] In de meeste gevallen waarin het delend lidwoord op zijn plaats zou zijn, is dit facultatief.

[3a] Het delend lidwoord is facultatief als het zelfstandig naamwoord lijdend voorwerp is:

Vuoi (del) vino o preferisci (dell') acqua? Wil je wijn of heb je liever water?

Ho invitato (degli) amici. Ik heb vrienden uitgenodigd.

[3b] Het delend lidwoord is facultatief als het zelfstandig naamwoord onderwerp is, dit onderwerp op het werkwoord volgt en dit de normale volgorde is. Dit is het geval bij:

► **esserci en volerci**

Ci sono (delle) spiagge bellissime. Er zijn prachtige stranden.

Sulla banconota ci sono (dei) segni neri. Op het bankbiljet staan zwarte tekens.

Ci vogliono (delle) donne in gamba per questo. Hiervoor heb je flinke vrouwen nodig.

► onovergankelijke werkwoorden die met **essere** worden vervoegd, bijvoorbeeld **arrivare** en **accadere**

Sono arrivati (degli) amici dall'Olanda. Er zijn vrienden uit Nederland gekomen.

Mi sono accaduti (dei) fatti strani. Mij zijn vreemde dingen overkomen.

► de met **essere** vervoegde onovergankelijke variant van werkwoorden die ook een overgankelijke variant hebben, bijvoorbeeld **crescere** (overgankelijk *groot-brengen, opvoeden*; onovergankelijk *groeien*) en **passare** (overgankelijk o.a. *oversteken*; onovergankelijk o.a. *voorbijkomen*).

Crescevano (dei) fiori gialli tra i binari. Er groeiden gele bloemen tussen de rails.

Passano (dei) treni a tutte le ore. Elk uur komen er treinen voorbij.

► de lijdende vorm

Viene versato (del) latte nel bicchiere. Er wordt melk in het glas gegoten.

Furono distribuite (delle) caramelle a tutti i bambini. Er werden snoepjes aan alle kinderen uitgedeeld.

► 'si passivante' (zie voor deze term 16.1)

Si vedevano (dei) morti dappertutto. Je zag overal doden.

Si è versato (del) latte sul tavolo. Er is melk op de tafel gemorst.

Staat het onderwerp in al deze gevallen vóór het werkwoord (niet-normale volgorde), dan behoort volgens de grammatica het delend lidwoord gebruikt te worden: **Degli amici dall'Olanda sono arrivati** 'Er zijn vrienden uit Nederland gekomen'.

[4] Het delend lidwoord wordt ook wel gebruikt voor verzamelwoorden als 'een stelletje', 'een bos', 'een paar', e.d.

Mi ha regalato delle magnifiche rose Hij heeft mij een bos prachtige rozen
(*in plaats van un mazzo di magnifiche rose*). cadeau gedaan.

Paolo e Pietro sono dei criminali. Paul en Piet zijn een stelletje criminelen.

Silvia porta degli orecchini fatti a mano. Silvia draagt een paar oorbellen die met de hand gemaakt zijn.

2 Zelfstandig naamwoord

2.1 Het geslacht

In het Italiaans zijn zelfstandige naamwoorden mannelijk of vrouwelijk. Het verwerven van een Italiaanse woordenschat betekent dus niet alleen, dat je voor elk zelfstandig naamwoord moet leren hoe je het schrijft (de vorm) en wat het betekent, maar ook wat het geslacht is. Gelukkig is het grammaticale geslacht van een zelfstandig naamwoord vaak te herkennen aan het uiteinde ofwel de uitgang van het woord. Bovendien is bij woorden voor mensen en dieren het grammaticale geslacht meestal gelijk aan het natuurlijke geslacht (de sekse) van de mens of het dier dat door het woord wordt aangeduid.

2.1.1 Herkenbaarheid van het geslacht van zelfstandige naamwoorden voor zaken aan de uitgang van het woord

[1] Aan het uiteinde van een zelfstandig naamwoord is vaak te zien of het mannelijk of vrouwelijk is:

[1a] Bijna alle woorden die op een onbeklemtoonde *-o* eindigen zijn mannelijk: **il viaggio** reis - **il treno** trein – **il giardino** tuin – **il pomeriggio** middag.

Een klein aantal woorden op *-o* is vrouwelijk. Ze zijn voor een deel het resultaat van afkortingen, zoals **l'auto(mobile)** auto, - **la foto(grafia)** foto, **la flebo(clisi)** infuus, **la moto(cicletta)** motor, **l'eco(grafia)** echo - maar het meervoud is mannelijk (**gli echi**) - of van inkortingen, zoals **la (penna) biro** ballpoint, **la (sedia a) sdraio** ligstoel en **la (ragazza) squillo** callgirl.

Enkele komen uit het Grieks of Latijn, zoals **la dinamo**, of zijn zonder enige aanwijsbare oorzaak vrouwelijk, zoals **la mano** hand, **la polo** poloshirt, **la popò** hoopje, drukje (**fare (la) popò** = een hoopje doen), bips en **la radio**.

Enkele zijn samengestelde woorden, waarvan het eerste woord vrouwelijk is, zoals **la pallacanestro** basketbal, **la pallanuoto** waterpolo, **la pallamano** handbal, **la pallavolo** volleybal.

[1b] Veel woorden die op een onbeklemtoonde *-a* eindigen zijn vrouwelijk. **la porta** deur – **la macchina** auto – **la casa** huis – **la sera** avond

Er is echter een niet te verwaarlozen aantal mannelijke woorden op *-a*. Hiertoe behoren:

- een grote groep woorden die overgenomen zijn uit het oude Grieks en op *-ma* eindigen: **il cinema** bioscoop – **il diploma** diploma – **il problema** probleem- **il dilemma** dilemma;

- enkele woorden uit het Latijn die eindigen op **-ta**, zoals **il delta** delta en **il pianeta** planeet;
- enkele woorden uit andere (levende) talen bijvoorbeeld **il boma** giek, **il perizoma** lendedoek en **lo yoga** yoga;
- samengestelde woorden waarvan het eerste woord mannelijk is of geen zelfstandig naamwoord is, zoals **il cruciverba** kruiswoordpuzzel, **il guardaroba** garderobe en **l'oltretomba** hiernamaals.

[1c] Onder de woorden op een onbeklemtoonde *-e* zijn evenveel mannelijke als vrouwelijke.

il mare zee – **il mese** maand – **la nave** schip – **la notte** nacht

[1d] De woorden op een medeklinker, doorgaans ontleend aan een vreemde taal, zijn meestal mannelijk: **il film** - **il bar** - **il gas** - **l'autobus**

Er zijn echter tal van uitzonderingen, bijvoorbeeld **e-mail**, **hall**, **star** en **liaison**, die vrouwelijk zijn.

[1e] Woorden die op een onbeklemtoonde *-i* eindigen zijn over het algemeen vrouwelijk.

l'oasi oase – **la crisi** crisis – **la tesi** stelling - **la diagnosi** diagnose - **l'analisi** analyse- **l'ipotesi** hypothese – **la metropoli** metropool

Uitzonderingen zijn **il brindisi** (toast) en woorden uit een vreemde taal, bijvoorbeeld **il bikini**.

[1f] De paar woorden die op *-ie* eindigen zijn vrouwelijk: **la barbarie** barbaarsheid – **la progenie** geslacht – **la serie** serie, reeks – **la specie** soort

[1g] De meeste woorden op een beklemtoonde eindklinker zijn vrouwelijk.

la città stad – **la bontà** goedheid – **la tribú** (volks)stam - **la virtù** deugd - **la gru** hijskraan

Enkele woorden op een beklemtoonde eindklinker zijn mannelijk, waaronder **il sofà** bank, sofa, **il re** koning, **lo sci** ski.

[2] Hoewel zelfstandige naamwoorden voor zaken die op een onbeklemtoonde *-e* eindigen of mannelijk of vrouwelijk zijn, kunnen er wel enkele aanwijzingen worden gegeven:

[2a] Woorden die eindigen op **-ore** zijn mannelijk.

l'amore liefde - **il dolore** pijn.

[2b] Woorden op **-zione**, **-sione**, **-aggine**, **-udine** en **-ite** zijn vrouwelijk.

la traduzione vertaling - **la decisione** beslissing - **la stupidaggine** stommititeit - **l'abitudine** gewoonte - **la polmonite** longontsteking.

[3] Zelfstandige naamwoorden die verzelfstandigingen zijn van woorden uit andere grammaticale categorieën, zijn mannelijk. Bijvoorbeeld: **il perché** (het waarom); **il bene** (het goede); **il domani** (de toekomst); **il vero** (het ware, de waarheid); **il mangiare** (het eten).

Bijvoeglijk naamwoorden die zelfstandig voor personen worden gebruikt, kennen uiteraard een mannelijke en vrouwelijke versie. Bijvoorbeeld **il pigro/la pigra** (lui lak) en **il stupido/la stupida** (stommeling).

[4] Met zelfstandige naamwoorden voor zaken afkomstig uit een vreemde taal wordt op twee manieren omgegaan.

Woorden waarvoor geen Italiaans equivalent bestaat, behouden het geslacht dat ze in de vreemde taal hebben: **la Ostpolitik** (Duits), **il cabaret** (Frans), **la siesta** (Spaans).

Woorden waarvoor een Italiaans equivalent bestaat, neigen naar het geslacht van dat Italiaanse equivalent: **il computer** (Italiaanse equivalent: **il calcolatore**), **il show** (Italiaans equivalent: **lo spettacolo**), **la love-story** (Italiaans equivalent: **la storia d'amore**), **la city** (Italiaans equivalent: **la città**).

Voor woorden uit het Engels geldt, dat het grootste deel in het Italiaans het mannelijk geslacht heeft (**il back up**, **il boiler**, **il brunch**) en een minderheid het vrouwelijk geslacht (**la disco music**, **la cover**, **la password**).

Het woord **e-mail** wordt zowel in het mannelijk als in het vrouwelijk gebruikt (**un e-mail**, **un'e-mail**), maar de verkorte vorm **mail** alleen in het vrouwelijk (**Ti ho spedito una mail** 'Ik heb je een mailtje gestuurd').

Zelfstandige naamwoorden voor personen zijn uiteraard mannelijk voor mannelijke personen en vrouwelijk voor vrouwelijke personen: **lo stewart**, **la hostess**, **il cow-boy**, **la first-lady**.

2.1.2 Overeenkomst tussen grammaticaal geslacht en sekse bij zelfstandige naamwoorden voor mensen en dieren

[1] In een aantal woorden voor mensen en dieren zit het natuurlijke geslacht (sekse) al in de betekenis van het woord opgesloten. Bij deze woorden komt het grammaticale geslacht overeen met het natuurlijke geslacht. Voorbeelden zijn:

<i>Mannelijk</i>		<i>Vrouwelijk</i>	
il padre	vader	la madre	moeder
l'uomo	man	la donna	vrouw
il marito	man (echtgenoot)	la moglie	vrouw (echtgenote)
il fratello	broer	la sorella	zus
il toro	stier	la mucca	koe
lo stallone	hengst	la giumenta	merrie
il montone	ram	la pecora	ooi

[2] Bij rollen of functies van mensen zit het natuurlijke geslacht niet opgesloten in de betekenis van het zelfstandig naamwoord. Het woord **ministro** (minister) bijvoorbeeld kan zowel op een man als een vrouw slaan. Ook bij veel zelfstandige naamwoorden voor dieren is dit het geval. Het is echter mogelijk het grammaticale en het natuurlijke geslacht te laten samenvallen door aan de vorm van het woord te sleutelen. Bijvoorbeeld: het woord **il cameriere** voor ‘kelner’ wordt veranderd in **la cameriera** voor ‘serveerster’.

Voor het vormen van het vrouwelijk uit mannelijke woorden bestaan verschillende manieren.

[2a] Woorden die in het mannelijk eindigen op *-o* vormen het vrouwelijk bijna altijd met de uitgang *-a*.

il maestro onderwijzer

la maestra onderwijzeres

lo zingaro zigeuner

la zingara zigeunerin

l’asino ezel

l’asina ezelin

il canarino mannetjeskanarie

la canarina vrouwtjeskanarie

Il dio (god) verandert in **la dea** (godin).

[2b] Woorden die in het mannelijk eindigen op *-a* blijven in de regel onveranderd in het vrouwelijk. Hier kan met behulp van het lidwoord (of een andere determinator) worden aangegeven of het om een man of een vrouw gaat.

il pianista pianist

la pianista pianiste

un atleta atleet

un’atleta atlete

il collega (mannelijke) collega

la collega (vrouwelijke) collega

Enkele woorden vormen het vrouwelijk met het achtervoegsel *-essa*, bijvoorbeeld:

il poeta dichter **la poetessa** dichteres; **il duca** hertog **la duchessa** hertogin.

[2c] Woorden die in het mannelijk eindigen op *-e* vormen het vrouwelijk op drie verschillende manieren:

► Het woord blijft onveranderd (dit geldt voor de meeste gevallen). Ook hier kan met behulp van het lidwoord (of andere determinator) worden aangegeven of het om een man of een vrouw gaat.

il cantante zanger

la cantante zangeres

il preside rector

la preside rectrix

il nipote neef

la nipote nicht

► De uitgang *-e* verandert in *-a*.

l'infermiere verpleger
il parucchiere kapper
il padrone baas

l'infermiera verpleegster
la parucchiera kapster
la padrona bazin

Il cane (hond, reu) wordt **la cagna** (teef); **il fante** (infanterist) wordt **la fantesca**

► Het woord krijgt het achtervoegsel **–essa**.

lo studente
il principe prins
il leone leeuw

la studentessa
la principessa prinses
la leonessa leeuw

In een enkel geval verandert hierbij de stam: **abate** abt, **badessa** moeder-overste.

[2d] Woorden die in het mannelijk eindigen op **–tore** vormen het vrouwelijk in de regel met behulp van de uitgang **–trice**.

l'autore schrijver
il pittore schilder
lo scultore beeldhouwer

l'autrice schrijfster
la pittrice schilderes
la scultrice beeldhouwster

Uitzonderingen zijn o.a. **dottore** (dokter), **dottorressa** en **pastore** (herder), **pastora** (herderin).

[2e] Zelfstandige naamwoorden op **–sore** die zijn afgeleid van een werkwoord vormen het vrouwelijk veelal door achter de stam van het werkwoord waarvan ze zijn afgeleid de uitgang **–ditrice** te plakken.

il difensore verdediger
il possessore bezitter

la difenditrice (ook: **difensora**)
la posseditrice (ook: **possessora**)

Uitzondering is bijvoorbeeld **il precedessore** (voorganger) **la precedessora**.
Maar niet van een werkwoord afgeleid: **il professore** (leraar) **la professoressa**.

Behalve **difenditrice** worden de vrouwelijke vormen op **–ditrice** bijna nooit gebruikt. Men geeft de voorkeur aan een omschrijving van het type **colei che trasgredisce** i.p.v. **la trasgreditrice** (de overtreedster) als vrouwelijke vorm van **il trasgressore** (de overtreder).

[2f] In enkele gevallen wordt aan het mannelijke woord het verkleinende achtervoegsel **–ina** toegevoegd of aan het (van oorsprong) vrouwelijke woord het vergrotende achtervoegsel **–one**:

Mannelijk woord
l'eroe held **l'eroina** heldin
il re koning **la regina** koningin
lo zar tsaar **la zarina** tsarina
il gallo haan **la gallina** kip

Vrouwelijk woord
la capra geit **il caprone** (geiten)bok
la strega heks **lo stregone** (tovenaar)

[3] Voor een aantal rollen of functies worden meestal geen aparte vormen voor vrouwen en mannen gebruikt.

[3a] Voor een aantal menselijke rollen of functies wordt meestal alleen een mannelijk zelfstandig naamwoord gebruikt, waaronder:

il boia beul	il papa paus
il confessore biechtvader	il pedone voetganger
l'eremita kluizenaar	il soldato (zelden –a) soldaat

[3b] Voor de volgende menselijke rollen of functies, veelal militaire, bestaat alleen een vrouwelijk zelfstandig naamwoord:

la comparsa figurant	la scorta gewapende geleide
la guida gids	la sentinella schildwacht
la guardia bewaker/politieagent	la spia spion
la matricola eerstejaars(student)	la staffetta bode, koerier
la persona persoon	la vedetta wachtpost, uitkijk
la recluta rekrut	la vittima slachtoffer

[3c] De woorden **contralto**, **soprano** en **mezzosoprano**, die (vrijwel) altijd betrekking hebben op een vrouw, zijn meestal mannelijk (maar ook wel eens vrouwelijk) zolang ze niet vergezeld gaan van de naam van de zangeres. Is dit wèl het geval, dan zijn ze altijd vrouwelijk.

È stato un contralto celebre.	Dat was een beroemde alt(zangeres).
Giulietta Simionato era una bravissima contralto.	Giulietta Simionato was een beroemde alt(zangeres).

[4] De meeste niet-huisdieren worden aangeduid door een zelfstandig naamwoord met maar één grammaticaal geslacht, mannelijk of vrouwelijk, voor zowel het mannetje als het vrouwtje.

<i>Mannelijk</i>	<i>Vrouwelijk</i>
il castoro bever	la tigre tijger
il leopardo luipaard	la giraffa giraf
l'alce eland	la volpe vos
il gambero kreeft	la balena walvis
il delfino dolfijn	l'aquila arend
l'usignolo nachtegaal	la farfalla vlinder
il puma poema	la serpe slang

Maar in veel van deze gevallen is het mogelijk naast de mannelijke vorm ook de vrouwelijke vorm te gebruiken: **la delfina**, **la leoparda**, enz. Daarnaast is mogelijk om bij de mannelijke vormen op –o of –e de vorm intact te laten maar

met het lidwoord het vrouwelijk aan te geven: **un grande alce, una grande alce; un giovane puma, una giovane puma; il serpe – la serpe.**

[4a] Wil men bij woorden voor dieren die maar één grammaticaal geslacht kennen (mannelijk of vrouwelijk) de sekse aanduiden, dan kan dit door toevoeging van **femmina** of **maschio**.

la volpe maschio mannetjesvos
il maschio della volpe

la volpe femmina vrouwtjesvos
la femmina della volpe

il falco maschio mannetjesvalk
il maschio del falco

il falco femmina vrouwtjesvalk
la femmina del falco

N.B. Let erop dat bij de constructie diernaam + **maschio/femmina** de uitgang van een verleden deelwoord overeenstemt met het grammaticale geslacht van de diernaam: **Una tigre maschio è fuggita nella giungla** (Een mannetjestijger is de jungle ingevlucht).

2.1.3 Identieke woorden met verschillende betekenis bij verschillend geslacht

[1] Er is een niet onaanzienlijk aantal zelfstandige naamwoorden die een mannelijke en vrouwelijke versie hebben met verschillende betekenis. Bij één groep (de grootste) verschilt de uitgang (**-o** of **-a**), bij een kleine groep zijn beide versies volkomen identiek en verschilt alleen het lidwoord. Enkele voorbeelden:

Verschillende uitgang

il baleno/la balena	lichtflits/walvis
il banco/la banca	bank/bank (financiële instelling)
il busto/la busta	bovenlijf/envelop
il caso/la casa	toeval/huis
il cero/la cera	kaars/(bijen)was
il collo/la colla	hals/lijm
il foglio/la foglia	vel (papier)/blad (plant)
il gambo/la gamba	steel/been
il manico/la manica	handvat/mouw
il panno/la panna	lap/room
il pianto/la pianta	gehuil/plant
il pizzo/la pizza	punt/pizza
il porto/la porta	haven/deur
il spigolo/la spigola	hoek/zeebaars
il suolo/la suola	zool/bodem
il tappo/la tappa	etappe/kurk

Volkomen identiek

il/la capitale	kapitaal/hoofdstad
il/la fine	doel/einde
il fronte/la fronte	front/voorhoofd
il/la mitra	mitrailleur/mijter
il/la pianeta	planeet/misgewaad
il radio/la radio	spaakbeen/radio

[1a] In de voorbeelden hierboven hebben de mannelijke en vrouwelijke versie een totaal verschillende betekenis. Het verschil in betekenis kan echter ook subtieler zijn. Bijvoorbeeld **il legno** (brand)hout, **la legna** (timmer)hout en **il frutto** vrucht, voortbrengsel, **la frutta** fruit, vruchten.

[1b] Meestal is er geen verband tussen de twee verschillende betekenissen van het woord. Maar soms geeft het verschil in mannelijk/vrouwelijk een systematisch verschil in betekenis aan, zoals in vrucht en vruchtboom. Voorbeelden:

la banana/il banano	banaan/bananenboom
la mela/il melo	appel/appelboom
l'oliva/l'olivo	olijf/olijfboom
la pera/il pero	peer/perenboom

[1c] In enkele gevallen duidt de mannelijke versie een kleinere omvang aan dan de vrouwelijke versie. Voorbeelden:

il buco/la buca	gat/kuil
il sacco/la sacca	kleine zak/grote zak
il terrazzo/la terrazza	klein terras/groot terras
il vitello/la vitella	kalf/jonge koe

[2] Enkele zelfstandige naamwoorden kunnen zowel mannelijk als vrouwelijk worden gebruikt zonder enig verschil of zonder noemenswaardig verschil in betekenis. Hiertoe behoren:

il/la carcere	gevangenis
il mattino/la mattina	ochtend, morgen
l'orecchio/l'orecchia	oor
il secchio/la secchia	emmer
il tavolo/la tavola	tafel

Hoewel **orecchio** en (het minder gebruikte) **orecchia** door elkaar gebruikt kunnen worden, zijn er bepaalde uitdrukkingen waarin **orecchio** de voorkeur krijgt (bijvoorbeeld **avere mal d'orecchio/d'orecchi** 'oorpijn hebben'; **essere duro d'orecchio/d'orecchi** 'hardhorend zijn') en bepaalde uitdrukkingen waarin **orecchia** de voorkeur krijgt (bijvoorbeeld **avere le orecchie lunghe** 'lange oren hebben'; **tirare le orecchie a qualcuno** 'iemand bij de oren trekken'). Het vrouwelijke **orecchia** betekent naast oor ook ezelsoor: **fare le orecchie alle pagine dei libri** 'ezelsoren maken in de bladzijden van boeken'.

Voor ‘tafel’ in het algemeen kun je zowel **tavolo** als **tavola** gebruiken. Wordt echter de bestemming aangegeven, dan moet je **tavolo** gebruiken, bijvoorbeeld **il tavolo operatorio** ‘operatietafel’ en **il tavolo da ping pong** ‘pingpongtafel’.

2.1.4 Het geslacht van namen

[1] Namen zijn vaak van hetzelfde geslacht als dat van de woordklasse waartoe ze behoren, ongeacht de uitgang. Dit zien we bij namen van:

► steden (**la città** de stad)

Torino è intasata.

Turiijn zit potdicht.

La Parigi mondana

Het mondaine Parijs

Een uitzondering vormt Cairo, dat tevens een van de weinige stedennamen met een lidwoord is: **il Cairo**.

► bergen en gebergten (**il monte** de berg, **il massiccio** he gebergte), rivieren (**il fiume** de rivier), meren (**il lago** het meer), zeeën (**il mare** de zee)

Il Volga è il fiume più lungo di Russia. De Wolga is de langste rivier van Rusland.

La città è situata sul Tevere.

De stad ligt aan de Tevere.

Il Garda (Lago di Garda), il Trasimeno (il lago Trasimeno)

Het Gardameer, het meer van Trasimeno

Il Cervino, gli Appennini

De Matterhorn, de Apennijnen

Lo Ionio, l’Adriatico

De Ionische zee, de Adriatische zee

Maar veel namen van bergen zijn vrouwelijk (**le Ande** de Andes, **le Alpi** de Alpen) en dat geldt ook voor namen van rivieren. Met name vormen een uitzondering riviernamen die op een –a eindigen, bijvoorbeeld **la Loira** (de Loire), **la Senna** (de Seine), **la Vistola** (de Weichsel) en **la Sava** (de Sava).

► eilanden (**una isola** een eiland)

Voorbeelden: **la Sicilia** (Sicilië), **la Sardegna** (Sardinië), **Giava** (Java), **l’Elba**, **le Eolie** (Eolische eilanden), **le Tremiti** (Tremiti-eilanden). Uitzondering **il Madagascar**

► automerken (**la macchina/l’auto** de auto)

Mi piace la Uno.

Mij bevalt de Uno.

Ho comprato una vecchia BMW.

Ik heb een oude BMW gekocht.

► bedrijven (**la ditta/l’impresa/l’azienda** bedrijf)

La Philips riorganizzata

Het gereorganiseerde Philips

[2] De meeste namen van landen zijn vrouwelijk: **La Danimarca, la Nigeria, la Groenlandia, la Cambogia, la Cipro.**

Jonge staten die hun naam later hebben veranderd zijn veelal mannelijk: **lo Sri Lanka** (voorheen **Ceylon**), **il Suriname** (voorheen **la Guyana olandese**), **il Myanmar** (voorheen **la Birmania**), **il Botswana** (voorheen **la Becuania**)

[3] Namen van sportclubs zijn mannelijk wanneer ze hetzelfde zijn als de naam van de stad (uitzondering: **Roma**), en doorgaans vrouwelijk wanneer ze dat niet zijn:

il grandioso Napoli/Milano	het grootse Napoli/Milaan
la fieria Juventus/Fiorentina	het trotse Juventus/Fiorentina

[4] Letterwoorden krijgen het geslacht van het zelfstandig naamwoord waar ze een afkorting van zijn:

il PCI	<i>Partito comunista italiano</i>
la NATO	North Atlantic Treaty <i>Organization</i> (la organizzazione)
la CIA	Central Intelligence <i>Agency</i> (l'agenzia)

[4a] De namen van de letters van het alfabet zijn of mannelijk (als men uitgaat van het mannelijke woord **segno** = teken) of (vaker) vrouwelijk (als men uitgaat van het vrouwelijke woord **lettera** = letter). Zo is het **la zeta** (z) en is **il cappa** (of **il kappa**) voor de letter k normaler dan **la cappa** (of **la kappa**).

2.1.5 Het grammaticale geslacht van beroepen

Over het grammaticale geslacht van beroepen of functies, die voorheen alleen door mannen werden beoefend maar tegenwoordig ook in toenemende mate door vrouwen, bestaat vaak onduidelijkheid. Moet je voor vrouwelijke beroepsbeoefenaren wel of niet de vrouwelijke vorm gebruiken?

Een ontwikkeling waarbij vrouwen terechtkomen in beroepen die voorheen aan mannen waren voorbehouden, is al generaties lang aan de gang en voor veel beroepen bestaan inmiddels vrouwelijke woorden, die geheel zijn ingeburgerd en waar geen feministe zich aan stoort: **maestra** naast **maestro** (onderwijzer/onderwijzeres), **dottore** naast **dottoressa** (doctorandus, dokter), **professoressa** naast **professore** (leraar/lerares), **studente** naast **studentessa** (leerling, student), **attrice** naast **attore** (acteur, actrice), **pittrice** naast **pittore** (schilder, schilderes), **scrittrice** naast **scrittore** (schrijver), **la custode** naast **il custode** (conciërge, huisbewaarder/-ster). In een enkel geval is het vrouwelijke woord voor een beroep niet succesvol geweest. Zo wordt het mannelijk **medico** meestal ook gebruikt voor een vrouwelijke dokter, hoewel ze verder wel **dottoressa** wordt genoemd en als ze een specialisatie heeft **una ginecologa, una radiologa**, enz. Over beroepen die pas recentelijk ook door vrouwen worden beoefend, zoals **avvocato, notaio, deputato, ministro, sindaco, giudice**, bestaat echter veel onduidelijkheid. Door de vrouwenbeweging is de keuze van een vrouwelijk

woord voor nieuwe vrouwenberoepen in diskrediet geraakt. Met name het achtervoegsel **-essa** heeft (met uitzondering van **dottoressa**, **professoressa**, **studentessa**) een enigszins geringschattende klank, en kan maar beter niet gebruikt worden. Om maar helemaal niet te spreken van de aanstootgevende toevoeging van **donna** vóór (meestal) of na de mannelijke beroepsnaam (bijvoorbeeld **la donna poliziotto** ‘de politieagente’ of **il poliziotto donna**).

Het beste kan hier als regel worden gehanteerd: gebruik de mannelijke vorm (met inbegrip van lidwoord en andere determinanten) voor namen van beroepen waarbij het onderscheid in geslacht niet echt is ingeburgerd (zoals **il Primo Ministro**, **il procuratore generale** e.d), en laat het geslacht van de beroepsbeoefenaar bijvoorbeeld blijken uit de voornaam. **L'ex-Primo Ministro britannico Margareth Thatcher** (De vroegere Britse Eerste Minister Margareth Thatcher). Bij namen van beroepen eindigend op **-e** kan wel het lidwoord worden aangepast: **Il (La) presidente della Camera Irene Pivetti** (Kamervoorzitter Irene Pivetti).

Soms zie je wel de uitgang van verleden deelwoord of bijvoeglijk naamwoord aangepast aan de vrouwelijke beroepsbeoefenaar, bijvoorbeeld: **L'avvocato l'ho vista uscire** (De advocaat heb ik de deur uit zien gaan); **Il nuovo sindaco è stata molto attiva** (De nieuwe burgemeester is erg actief geweest). Maar grammaticaal is dat natuurlijk niet correct.

2.2 Aantal

2.2.1 Vorming van het meervoud

[1] *Hoofregel*: bij de meeste zelfstandige naamwoorden wordt het meervoud gevormd door de uitgang te veranderen. De slotklinker verandert dan in **-i**, behalve bij vrouwelijke woorden op **-a**; deze hebben in het meervoud **-e**:

<i>Meervoud op -i</i>		<i>Meervoud op -e</i>	
il fratello broer	i fratelli	la sorella zus	le sorelle
il pianista pianist	i pianisti	la pianista pianiste	le pianiste
la mano hand	le mani		
il mese maand	i mesi		
la notte nacht	le notti		

[2] Een aantal zelfstandige naamwoorden blijft in het meervoud onveranderd:

► Woorden die eindigen op een beklemtoonde klinker.

la città stad **le città**; **la virtù** deugd **le virtù**

Hiertoe behoren ook de woorden die uit één lettergreep bestaan.

il re koning **i re**; **la gru** hijskraan **le gru**, **lo sci** ski **gli sci**

► Woorden die eindigen op een medeklinker, over het algemeen afkomstig uit een andere taal.

il film, i film; il computer, i computer; l'hotel, gli hotel

► Andere woorden uit een vreemde taal.

il garage, i garage; la brioche, le brioche

Het gaat meestal om woorden uit het Engels of Frans, die al normaal gebruikt worden in het Italiaans (uitzonderingen zijn bijvoorbeeld het Engelse **cow-boys** en het Franse **crêpes**). Bij woorden uit het Spaans of Portugees is men geneigd de in die talen gebruikelijke **-s** in het meervoud over te nemen, bijvoorbeeld **il vigilante** (bewaker) **i vigilantes**. Soms ontwikkelt zich naast het meervoud uit de vreemde taal een Italiaans meervoud, bijvoorbeeld: **la telenovela** (televisie-feuilleton), **le telenovelas** of **le telenovele**. Woorden, uit welke vreemde taal dan ook, die pas sinds kort hun intrede in het Italiaans hebben gedaan of een specialistisch gebied betreffen, vormen het meervoud volgens de regels van de taal van oorsprong. Bijvoorbeeld **il cadeau, i cadeaux, il fan, i fans**.

► De meeste vrouwelijke woorden op **-o**, doorgaans inkortingen van langere woorden:

la moto(cicletta) motor le moto; la foto(grafia) foto le foto, la dinamo dynamo le dinamo

► De weinige woorden op **-i**

l'oasi oase le oasi; la crisi crisis le crisi; l'ipotesi hypothese le ipotesi

► De woorden op **-ie**

la serie serie le serie; la specie soort le specie

Uitzonderingen: **la moglie** echtgenote, **la superficie** oppervlak, **la effigie** afbeelding, die in het meervoud eindigen op **-i** (**le mogli, le superfici, le effigi**)

► Een aantal, meest mannelijke, woorden op **-a**, waaronder:

il boia beul	i boia
il cinema(tografo) bioscoop	i cinema
il cobra cobra	i cobra
il delta delta	i delta
il gorilla gorilla	i gorilla
il lama lama	i lama
il mitra mitrailleur	i mitra
il/la sosia dubbelganger/-ster	i/le sosia
il vaglia cheque	i vaglia
lo zoo dierentuin	gli zoo

Soms komen beide meervouden voor, bijvoorbeeld **il pigiama** (pyama), **i pigiama/i pigiami** en **il lavabo** (wastafel), **i lavabo/i lavabi**.

2.2.2 Verandering in de spelling bij de meervoudsvorming

[1] Bij de meervoudsvorming van zelfstandige naamwoorden op **-ca**, **-ga** en **-co**, **-go** veranderen de **c** en **g** in **ch** en **gh**, om de harde klank voor een **e** of **i** te handhaven.

il bosco bos	i boschi	il lago meer	i laghi
la banca bank	le banche	la collega	le colleghe

[1a] Voor de woorden op **-ca**, **-ga** valt slechts één uitzondering op deze regel te melden: **il belga** (de Belg) **i belgi**. En volgens de regel: **la belga** (de Belgische) **le belghe**.

Voor de woorden op **-co**, **-go** gaat deze regel lang niet altijd op. Onder deze woorden zijn er zeer veel met het meervoud op **-ci**, **-gi**.

[2] Bij de woorden op **-co**, **-go** moet een onderscheid gemaakt worden tussen de woorden op **-co**, **-go** met de klemtoon op de voorlaatste lettergreep en die met de klemtoon op de op twee na laatste lettergreep.

[2a] Voor de woorden op **-co**, **-go** met de klemtoon op de voorlaatste lettergreep gaat de regel goed op behoudens de volgende uitzonderingen:

l'amico vriend	gli amici
il nemico vijand	i nemici
il greco Griek	i greci
il porco varken	i porci

[2b] Voor de woorden op **-co**, **-go** met de klemtoon op de op twee na laatste lettergreep geldt weliswaar de regel dat het meervoud wordt gevormd met **-ci**, **-gi**, maar er zijn nogal wat uitzonderingen met het meervoud op **-chi** en **-ghi**. Volgens de regel:

il medico arts	i medici
l'austriaco Oostenrijker	gli austriaci
l'asparago asperge	gli asparagi

Uitzonderingen op de regel:

il carico lading	i carichi
il naufrago schipbreukeling	i naufraghi
l'obbligo verplichting	gli obblighi
il pizzico insectenbeet	i pizzichi
lo strascico nawerking	gli strascichi
il valico bergpas	i valichi

De weinige zelfstandige naamwoorden op **-ugo** hebben altijd als meervoud **-ghi**, bijvoorbeeld **il profugo** (vluchteling) **i profughi**

Bij verschillende woorden uit deze groep komen beide meervouden voor:

il farmaco geneesmiddel	i farmaci/farmachi
il manico handvat	i manici/manichi
lo stomaco maag	gli stomaci/stomachi

Een aparte groep vormen de zelfstandige naamwoorden op **-logo**. Deze neigen naar een meervoud op **-gi** als het personen betreft en naar een meervoud op **-ghi** als het zaken betreft. Voorbeelden:

Personen

il biologo bioloog	i biologi
il psicologo (psycholoog)	i psicologi
il teologo	i teologi

Zaken

il catalogo catalogus	i cataloghi
il dialogo dialoog	i dialoghi
il monologo monoloog	i monologhi

Met name bij personen zijn vaak beide meervouden in gebruik, bijvoorbeeld naast **gli antropologi** ook wel **gli antropoghi**.

[3] Vrouwelijke zelfstandige naamwoorden op **-cia** en **-gia**

Hier moeten we een onderscheid maken tussen woorden met onbeklemtoonde en beklemtoonde **-i** in de uitgang **-cia**, **-gia**.

[3a] Bij woorden met onbeklemtoonde **-i** wordt deze **i** weggelaten als er een medeklinker voor **-cia**, **-gia** staat (uitgang dus **-ce**, **-ge**), gehandhaafd als er een klinker voor staat (uitgang dus **-cie**, **-gie**).

Medeklinker voor -cia, -gia

la faccia gezicht	le facce	la camicia overhemd	le camicie
la spiaggia strand	le spiagge	la ferocia wreedheid	le ferocie
l'arancia sinaasappel	le arance	la socia compagnon	le socie
la striscia streep	le strisce		

Klinker voor -cia, -gia

Let wel: het is puur een kwestie van schrijfwijze, in de uitspraak is er geen verschil.

Bij enkele woorden zijn beide meervouden in gebruik: **la ciliegia** kers **le ciliegie/ciliege**; **la valigia** koffer **le valigie/valige**; **la provincia** provincie **le province/provincie**.

[3b] Woorden waarbij de klemtoon op de **i** van **-cia**, **-gia** valt handhaven in het meervoud de **i**.

Voorbeelden: **la bugia** leugen **le bugie**; **la farmacia** apotheek **le farmacie**

Ook bij andere vrouwelijke woorden op **-ia** met een beklemtoonde **i** blijft in het meervoud de **i** gehandhaafd, bijvoorbeeld **la zia** tante **le zie**.

[4] Zelfstandige naamwoorden op **-io**

Wanneer de klemtoon niet op de **i** van **-io** ligt, vervalt deze **i** in het meervoud (uitgang dus **-i**). Ligt de klemtoon wel op de **i**, dan wordt deze gehandhaafd (uitgang dus **-ii**)

Klemtoon op de i

lo zio oom   **gli zii**
il pendio helling   **i pendii**
il leggio lessenaar   **i leggii**

Klemtoon niet op de i

il bacio kus   **i baci**
il guaio moeilijkheid   **i guai**
il viaggio reis   **i viaggi**

[5] De regel dat bij zelfstandige naamwoorden eindigend op **-io** in het meervoud de **i** vervalt als daar niet de klemtoon op ligt, leidt bij sommige woorden tot verwarring met andere, bijna gelijk uitzijnde woorden. Zo hebben **il principio** (principe) en **il principe** (prins) beiden als meervoud **i principi** (weliswaar met de klemtoon verschillend), hebben **l'omicidio** (moord) en **l'omicida** (moordenaar) beiden als meervoud **gli omicidi**, en hebben **il direttore** (bestuurslichaam) en **il direttore** (directeur) beiden als meervoud **i direttori**.

Om verwarring te voorkomen handhaven sommigen bij dergelijke woorden op **-io** de **-i** in het meervoud, zodat het woord eindigt op een dubbele **i**. Maar de tendens is om het koppel woorden hetzelfde meervoud met een enkele **-i** te geven en, alleen als het echt nodig is om verwarring te voorkomen, een accent grave te zetten op de beklemtoonde lettergreep van de meervoudsvorm van het woord op **-io**. Soms ook zet men een hoedje (^) op de slot-**i**. Alle mogelijkheden om te onderscheiden op een rijte::

l'assassinio moord
l'assassino moordenaar

gli assassini/assassinii
gli assassini

il martirio marteling
il martire martelaar

i martiri/ martirii/martirì
i martiri/màrtiri

De laatste tijd maakt men steeds minder gebruik van deze onderscheidingen en laat men het aan de context over om te verduidelijken of bijvoorbeeld **i suicidi** de betekenis heeft van 'zelfmoorden' of 'zelfmoordenaars'.

2.2.3 Afwijkende meervouden

[1] Twee vrouwelijke woorden op **-a** hebben een meervoud op **-i**:

l'arma wapen   **le armi**
l'ala vleugel   **le ali**

[2] Een aantal mannelijke woorden op **-o** kent een vrouwelijk meervoud op **-a**. Er kunnen drie groepen worden onderscheiden:

[2a] Enkele mannelijke woorden hebben het vrouwelijk meervoud als enige meervoudsvorm. Hiertoe behoren:

l'uovo ei	le uova
il paio paar	le paia
un centinaio honderdtal	le centinaia
un migliaio duizendtal	le migliaia
il miglio mijl	le miglia

[2b] Enkele mannelijke woorden kennen naast het vrouwelijk meervoud op **-a** ook het gewone mannelijke meervoud, zonder (noemenswaardig) verschil in betekenis tussen beiden. Hiertoe behoren:

il filamento draad	i filamenti/le filamenti
il sopracciglio wenkbrauw	i sopraccigli/le sopracciglia
il vestigio overblijfsel	i vestigi, le vestigia

Je kunt bijvoorbeeld zeggen **inarcare i sopraccigli** of **inarcare le sopracciglia** (de wenkbrauwen optrekken).

[2c] Enkele woorden hebben een mannelijk en vrouwelijk meervoud met elke een andere betekenis. Dit komt met name veelvuldig voor bij woorden die delen van het lichaam aanduiden (bijvoorbeeld **il braccio** de arm). Vaak krijgen deze woorden het vrouwelijk meervoud (**le braccia**) als ze gebruikt worden in de betekenis van lichaamsdeel, het mannelijk meervoud (**i bracci**) in de betekenis van levenloos ding. Behalve bij woorden voor lichaamsdelen komt het mannelijk en vrouwelijk meervoud met verschillende betekenis ook voor bij een aantal andere woorden.

il braccio arm

le braccia (**alzare le braccia** de armen omhoog heffen; **accogliere a braccia aperte** met open armen ontvangen)

i bracci (**i bracci del fiume** rivierarmen; **i bracci della gru** de armen van de hijskraan)

il budello 1 darm, ingewand 2 buis, smalle gang

le budella is het meervoud van **budello** in de betekenis van 'darm, ingewand'

i budelli is het meervoud van **budello** in de betekenis van 'buis, smalle doorgang'

il ciglio 1 wimper, wenkbrauw 2 rand, kant

le ciglia (**abbassare le ciglia** de ogen neerslaan; **aggrottare/inarcare le ciglia** de wenkbrauwen fronsen)

i cigli (**i cigli del fosso** slootkanten)

il corno hoorn

le corna (le corna degli alci ‘het gewei van elanden’ en in verschillende informele uitdrukkingen, bijv. **rompere le corna a q.no** iemand op zijn bek geven; **stare sulle corna a q.no** iemand wel kunnen schieten; **fare le corna a q.no** iemand bedriegen; **avere le corna** bedrogen worden)

i corni (i corni da caccia jachthoorns)

il dito vinger

le dita voor alle vingers bij elkaar (**avere dita affusolate** slanke vingers hebben; **da leccarse le dita** om je vingers bij af te likken)

i diti voor speciale vingers (**i diti anulari** ringvingers)

Je kunt zowel **diti** als **dita** gebruiken in ‘twee vingers schuim’ **due diti/dita di schiuma**.

il ginocchio knie

le ginocchia (piegare le ginocchia de knieën buigen, **sentirsi piegare le ginocchia** knikkende knieën krijgen)

i ginocchi (rattoppare i ginocchi dei pantaloni de knieën van de broek verstellen)

il grido of **il strido** schreeuw, kreet

le grida of **le strida** (kreten, geschreeuw van mensen)

i gridi of **i stridi** (kreten, gekrijs van dieren)

il labbro 1 lip 2 rand

le labbra is het meervoud van **labbro** in de betekenis van ‘lip’

i labbri is het meervoud van **labbro** in de betekenis van ‘rand’

L’urlo schreeuw, gil, kreet

gli urli meestal kreten van dieren

le urla meestal kreten van mensen

Si sentivano gli urli delle scimmie e le urla dei cacciatori ‘Men hoorde het gekrijs van de apen en de kreten van de jagers’.

In enkele gevallen wordt het vrouwelijk meervoud gebruikt als het geheel, het collectief, bedoeld wordt, bijvoorbeeld:

il lenzuolo laken

i lenzuoli voor afzonderlijke lakens (**Ho comprato quattro lenzuoli di cotone** ‘Ik heb vier katoenen lakens gekocht’)

le lenzuola voor lakens samen (**Hai stirato le lenzuola?** ‘Heb je de lakens gestreken?’; **Hai cambiato le lenzuola al letto?** ‘Heb je de lakens van het bed verschoond?’)

l'osso bot

le ossa het geheel van botten van mensen (**le ossa dello scheletro** ‘de botten van het skelet’; **Mi fanno male le ossa** ‘Mijn botten doen pijn’)

gli ossi afzonderlijke botten van dieren (**Due ossi per il cane** ‘Twee botten voor de hond’; **spolpare gli ossi del pollo** ‘de botjes van de kip afkluiven’).

Ossi duiden ook de pitten van enkele vruchten aan, zoals van **pesche** (perziken) en **ciliege** (kersen).

il muro muur, wand

le mura voor het geheel van muren als verdedigingswerk (**La casa è situata fuori delle mura della città** ‘Het huis ligt buiten de stadsmuren’; **le mura della fortezza** ‘de muren van het fort’) Ook in figuurlijke zin: **chiudersi tra quattro mura** ‘een teruggetrokken leven leiden’.

i muri gewone muren (**alzare muri di mattoni** ‘muren van baksteen optrekken’; **Sui muri di Napoli appaiono grandi manifesti** ‘Op de muren van Napels verschijnen grote affiches’).

Lang niet altijd gaat op, dat het vrouwelijk meervoud gebruikt wordt als het zelfstandig naamwoord een deel van het lichaam of een collectief aanduidt. Er zijn veel uitzonderingen op deze regel. Zo is geen sprake van een lichaamsdeel in bijvoorbeeld **È profonda tre braccia** (Het is drie vadem diep) en geen sprake van een collectief in **Quante ossa ti sei rotto?** (Hoeveel benen heb je gebroken?).

Bij sommige woorden komt het vrouwelijke meervoud alleen in enkele vaste uitdrukkingen voor, bijvoorbeeld:

il calcagno (hiel) **i calcagni** (**essere/stare alle calcagna di qualcuno** iemand op de hielen zitten)

il fuso (klos, spoel) **i fusi** (**fare le fusa** spinnen, van een kat)

il filo (draad) **i fili** (**tirare le fila di qualcosa** iets afronden, tot een conclusie komen).

[3] Bij mannelijke woorden op **-o** die een vrouwelijk meervoud hebben verandert ook de afstemming:

[3a] De uitgang van een bijvoeglijk naamwoord past zich aan bij de vrouwelijke meervoudsvorm: **un uovo fresco** (een vers ei), **uove fresche**.

[3b] Het zou ook voor de hand liggen om voor het persoonlijk voornaamwoord dat betrekking heeft op deze zelfstandige naamwoorden in het meervoud de vrouwelijke vorm te kiezen, bijvoorbeeld **Dice che sua madre non gli dà mai un uovo perché deve venderle** (Hij zegt dat zijn moeder hem nooit een ei geeft omdat zij ze moet verkopen). Maar dit is niet verplicht en sommige Italianen zouden in dit voorbeeld de voorkeur geven aan **li**.

[3c] Een probleem doet zich voor bij het telwoord **uno** en bij de onbepaald voornaamwoorden **uno** en **ciascuno**. Moet je nu zeggen **Prendete una o due uova** of **Prendete uno o due uova?** (Neem een of twee eieren); **Una delle paia di scarpe che ho provato era molto costosa** of **Uno delle paia di scarpe che ho provato era molto costoso?** (Een van de paren schoenen die ik gepast heb was erg duur). Beide oplossingen zijn niet bevredigend. Volgens de grammatica zou de tweede oplossing de juiste zijn (het is immers **un uovo** en **un paio**), maar het is geen gehoor zo bij elkaar, **uno o due uova** of **uno delle paia**. Bij het telwoord **uno** is dit dilemma te omzeilen door een andere volgorde: **Prendete un uovo o due**. Bij de onbepaalde voornaamwoorden **uno** en **ciascuno** moet men echter kiezen en zal de Italiaan de voorkeur geven aan de vrouwelijke vorm

voor het enkelvoud, zodat alles met elkaar in lijn is:

Queste uova costano dieci lire ciascuna.	Deze eieren kosten tien lire per stuk.
Sopra una piccola terrazza stavano le ossa di Darrio, una qui una là.	Op een klein terras lagen de beenderen van Darrio, één hier één daar.

[4] Enkele zelfstandige naamwoorden hebben een geheel afwijkend meervoud:

l'uomo man, mens	gli uomini
il bue os	i buoi
il dio god	gli dei
mille duizend	duemila, tremila etc
il/la junior junior	gli/le juniores
il/la senior senior	i/le seniores
il tempio tempel	i templi

2.2.4 Meervoud in het Italiaans maar enkelvoud in het Nederlands, en omgekeerd

[1] Enkele Italiaanse zelfstandige naamwoorden staan in het enkelvoud maar duiden een (Nederlands) meervoud aan. De belangrijkste zijn:

la criniera	de manen
la gente	de mensen
la merce	de waar, de goederen
la prole	het kroost, de kinderen
la roba	het spul, de spullen
l'uva	de druiven
la droga	drugs

La droga heeft een meervoud in **droghe leggere, droghe pesanti** soft drugs, hard drugs

N.B. Bij enkele namen van ziekten gebruiken wij een meervoud en de Italiaan een enkelvoud: **il morbillo** mazelen; **il vaiolo** pokken; **la varicella** waterpokken.

[2] Een aantal Italiaanse zelfstandige naamwoorden staat in het meervoud maar duidt een (Nederlands) enkelvoud aan. We kunnen drie groepen onderscheiden.

► Zelfstandige naamwoorden voor dingen die uit een koppel bestaan (bijvoorbeeld een 'schaar'). De belangrijkste zijn:

le forbici	de schaar
le cesoie	(grote) schaar
le molle/le tenaglie	de tang
gli occhiali	de bril
i baffi	de snor

i pantaloni/i calzon	de broek, pantalon
le mutande	de onderbroek
i gemelli	de tweeling

Naast het meervoud **le tenaglie** wordt evengoed ook het enkelvoud **la tenaglia** gebruikt. In de informele omgangstaal komt ook **la forbice** voor.

Let op: als in het Nederlands voor de woorden ‘schaar’, ‘bril’ en ‘broek’ het onbepaald lidwoord staat of een telwoord, is in het Italiaans een constructie met **un paio di** vereist:

Ho comprato una camicia e un paio di pantaloni. Ik heb een hemd en een broek gekocht.

Ho bisogno di due paia di forbici. Ik heb twee scharen nodig.

Worden deze woorden echter gebruikt bij het beschrijven van wat iemand aanheeft of draagt, dan wordt het bepaald lidwoord gebruikt: **Maria porta i pantaloni** (Maria heeft een broek aan). Ook wordt hier wel het delend lidwoord gebruikt: **Lo zio Antonio indossa dei pantaloni corti** (Oom Antonio heeft een korte broek aan).

► Zelfstandige naamwoorden die een verzameling of veelheid aanduiden. De belangrijkste zijn:

le masserie	huisraad
le stoviglie	vaat(werk)
le posate	bestek
i viveri/le vettovaglie	proviand, levensmiddelen
i rifiuti	afval, vuilnis
le macerie	puin
i capelli	haar, haardos
i soldi	geld
gli attrezzi/arnesi	gereedschap
i posteri	nageslacht, nakomelingen
gli spiccioli	kleingeld
i compiti	huiswerk

Naast **le masserie** en **le vettovaglie** worden ook **la masseria** en **la vettovaglia** gebruikt.

► Een aantal andere zelfstandige naamwoorden. De belangrijkste zijn:

i dintorni/le vicinanze	de omgeving, omstreken
i dimissioni	het ontslag
le esequie	uitvaart(plechtigheid), begrafenis
le ferie/le vacanze	de vakantie
le nozze	de bruiloft (gedenkfeest)
gli spinacci	spinazie
le tenebre	de duisternis

Naast **i dintorni/le vicinanze** en **i dimissioni** worden ook **il dintorno/la vicinanza** en **la dimissione** gebruikt.

Naast **le vacanze** wordt ook **la vacanza** gebruikt. Het is niet zo dat ze zomaar door elkaar gebruikt kunnen worden. Het is bijvoorbeeld **Passo le vacanze al mare** (Ik breng de vakantie aan zee door) maar **Sono qui in vacanza** (Ik ben hier op vakantie), en het is **Domani cominciano le vacanze di Natale** (Morgen begint de Kerstvakantie) maar **Mi prendo una breve vacanza** (Ik neem een korte vakantie).

[2a] Het bijvoeglijk naamwoord past zich vanzelfsprekend bij deze zelfstandige naamwoorden aan. Zo ook het werkwoord wanneer deze zelfstandige naamwoorden onderwerp zijn.

Le forbici sono sul tavolo.	De schaar ligt op tafel.
Questi sono pantaloni carini!	Dit is een leuke broek!.
Quest'uva è buonissima.	Deze druiven zijn heerlijk.
Molta gente passa di qua.	Hier komen veel mensen langs.

[3] Bij maat-, munt- en tijdseenheden wordt bij een aantal van twee of meer het meervoud gebruikt, in afwijking van het Nederlands:

due etti/chili	twee ons/kilo
dieci metri/chilometri	tien meter/kilometer
quattro dollari	vier dollar
tre ore/anni fa	drie uur/jaar geleden

Let er op, dat ook het gezegde in het meervoud staat: **Duecento sterline sono troppe** (Tweehonderd pond is teveel).

[3a] Bij de getallen **centouno** en **milleuno**, die ook geschreven kunnen worden als **cento e uno** en **mille e uno**, staat bij de laatste schrijfwijze het zelfstandig naamwoord in het enkelvoud: **Trecento e un dollaro** (301 dollar); **Ho mille e una cosa da dirti** (Ik heb je duizend en een dingen te vertellen).

Bij de getallen **ventuno**, **trentuno**, etc. kan het erop volgende zelfstandig naamwoord ook in het enkelvoud staan, tenzij dit nader bepaald wordt:

Ci abbiamo passato ventun giorno/giorni. <i>Maar nader bepaald:</i>	We hebben er eenentwintig dagen doorgebracht.
I ventun giorni che abbiamo passato al mare...	De eenentwintig dagen die we aan zee hebben doorgebracht....
Erano passati ventuno bei giorni.	Eenentwintig mooie dagen waren voorbijgegaan.

[4] Let op het gebruik van het (mannelijk) meervoud in:

I miei nonni abitano qui accanto.	Mijn opa en oma wonen hiernaast.
I tuoi genitori sono severi.	Jouw vader en moeder zijn streng.
Quanti fratelli hai?	Hoeveel broers en zussen heb jij?
I miei zii non vengono.	Mijn oom en tante komen niet.
I signori Rossi.	De heer en mevrouw Rossi.